

“Erişilebilir Toplum Yaratmak”

Seminer Deşifresi

10 Aralık 2009

**Sabancı Üniversitesi, Sakıp Sabancı Müzesi, “the Seed” Konferans Salonu
İstanbul**

Konuşmacılar:

**Dr. Aubrey Webson, Perkins Körler Okulu
Charlotte McClain Nhlapo, Dünya Bankası**

Moderatör:

İpeknur Cem Taha, ‘Dünyayı Yönetenler’ TV Programı Yapımcısı, NTV

GİRİŞ

Sunucu: Sayın Yerel Yöneticilerimiz, Üçüncü Sektörün Değerli Temsilcileri, Saygıdeğer Konuklar, Basınımızın Değerli Temsilcileri; Sabancı Vakfı tarafından düzenlenen “Erişilebilir Toplum Yaratmak” seminerine hoş geldiniz.

Bugünkü seminerimize, açılış konuşmalarının ardından Sayın Charlotte McClain Nhlapo ve Sayın Aubrey Webson’un sunumlarını takiben Sayın İpeknur Nur Cem Taha’nın yönetiminde gerçekleşecek söyleşiyle devam edilecektir. 11.15 – 11.30 arasındaki 15 dakikalık kahve molasının ardından yine bu salonda söyleşiye devam edilecektir. 12.00 ile 12.30 arasında soru-cevap bölümüyle seminerimiz son bulacaktır. Şimdi Sabancı Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Sn. Güler Sabancı’yı açılış konuşmasını yapmak üzere kürsüye davet ediyorum.

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Güler Sabancı: Değerli Vakıf ve Sivil Toplum Temsilcileri, Saygıdeğer Konuşmacılarımız, Siz Değerli Misafirlerimiz, Basının Değerli Temsilcileri; Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi’nin bu “the Seed”, yani “Tohum” salonunda bulunuyoruz. Üçüncüsünü yapacağımız Sabancı Vakfı seminerine hoş geldiniz.

Hepinize katılımlarınızdan dolayı sonsuz teşekkür ederim. Öncelikle bugün bir şeyi anmak istiyorum. Bildiğiniz gibi bugün tüm dünyada Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Günü. Tüm insanlık için anıyor, önemsiyor ve kutluyorum. Bir de ayrıca, bugün yine aramızda bulduğunuz, seminerimize katıldığımız için hepinize tekrar teşekkür ediyorum.

Seminerimizin ismi “Erişilebilir Toplum Yaratmak” başlığı altında toplandı ve hazırlandı. Bu başlıkta kadınlar, engelliler ve gençler için toplumsal katılım ve erişilebilirlik konusunu inceleyeceğiz. Bu seminerin üçüncüsünü yapıyoruz dedim. İnşallah Sabancı Vakfı olarak bu semineri geleneksel bir hale getireceğiz. Hüsnü Bey’in liderliğinde, Zerrin Hanım’ın ve Filiz Hanım’ın katkılarıyla yeni bir dönemi yaşıyoruz Sabancı Vakfı’nda. Geçen yıllarda da olduğu gibi istiyoruz ki, bu seminerler, bu toplantılar ile senede bir defa dünyadaki güzel, iyi ve doğru örnekleri sizlerle paylaşabilelim. Bunun için de dünyada bu konuda, kendi konusundaki en iyileri buraya davet etmeye bizlerle birlikte olmaya ve çağırmaya çalışıyoruz.

Dolayısıyla geçen yıllarda da olduğu gibi bugün de iki önemli konuğumuz var. Perkins Körler Okulu Kurumsal Gelişme Danışmanı Dr. Aubrey Webson ve Dünya Bankası Kıdemli Operasyonlar Sorumlusu Charlotte McClain-Nhlapo bugün bizlerle görüşlerini, çalışmalarını, birikimlerini paylaşacaklar. Konuklarımıza Sabancı Vakfı adına ve siz değerli konuklarımız adına tekrar hoşgeldiniz diyorum.

Konuklarımızın moderatörlüğünü Sayın İpeknur Cem Taha yapacak. Kendisine hepinizin adına teşekkür ediyorum. Bu yıl seminerlerimizi, Vakfımızın kurucu üyesi olduğu “Engellilerin İnsan Hakları Avrupa Vakıflar Konsorsiyumu” kapsamında düzenliyoruz ve bu Konsorsiyumun bazı üyeleri bugün bizimle beraber. Konsorsiyum üyelerine gerek İstanbul’a, gerekse buraya hoş geldiniz diyorum.

Uluslararası arenada önemli bir yeri olan bu Konsorsiyumun Vakfımız için önemini ve birlikte yaptığımız çalışmaları, Mütevelli Heyeti Üyemiz Sayın Dilek Sabancı birazdan sizlerle paylaşacaklar.

Değerli konuklar, insanların hayatında fark yaratmak, toplumsal gelişmeye katkıda bulunmak için Sabancı Vakfı olarak kadınlar, gençler ve engellilere odaklanıyoruz. Onlar toplumda eşit fırsatlara sahip olsunlar, sosyal ve ekonomik hayata daha fazla katılsınlar istiyoruz.

Vakfımızın 35 yıllık birikimi, dünyadaki doğru ve iyi örnekler ve son yıllarda başlattığımız hibe programlarından edindiğimiz tecrübeler gösteriyor ki, toplumsal gelişme için sivil toplum çalışmaları ve sivil toplum kuruluşları vazgeçilmezdir. Dolayısıyla burada sizlerin her birinizin, sivil toplum kuruluşu mensubu olarak, toplumun gelişmesinde fark yaratmanıza ihtiyaç var.

Vakfımızın iki yıl önce başlattığı hibe programları ile yeni bir döneme doğru ilerliyoruz. Bizim için de yeni bir öğrenim oluyor. Burada öncelikle ve özellikle sadece maddi katkılara bakmıyoruz. Bugünkü ihtiyacı gidermeye bakmıyoruz. Sıkıntıyı gidermek değil sadece hedefimiz. Kalıcı, uzun dönemli, fark yaratan çalışmalar yapmaktır arzumuz. Burada özellikle andığım arkadaşlarımız Zerrin Hanım ve ekibi hibe programlarına çok önem veriyor. Vakfımızın bu konuya ayırdığı bütçe iki yılda 4.5 milyon TL'ye ulaştı. Ama yine diyorum ayrılan maddi kaynaktan daha önemli bir şey var. Arkadaşlarımızın hibe programlarına verdikleri destek, projelerin uzun süreli ve uzun soluklu olmasına katkıda bulunmaya, kalıcı fark yaratmaya verdikleri emek, ayırdığımız maddi kaynaktan daha önemlidir. Dolayısıyla bir kez daha sizlerin huzurunda kendilerine teşekkür ediyorum. Toplumsal gelişme hibe programlarımıza bu sene 48 ilden 168 başvuru aldık. Biraz önce Zerrin Hanım'a sordum, Mart ayı gibi sonuçlanacak. İnşallah sizlerle birlikte bunların sonuçlarını da paylaşacağız.

Yine fark yaratanlar adına, topluma katkıda bulunanlar adına; bunu paylaşmak, güzel örnekleri ortaya çıkarmak ve bunlardan başkalarına, diğerlerine, Rahmetli Sakıp Bey'in dediği gibi, ders çıkartmak, örnek almak çok önemlidir. Bunu yaratabilmek için, teşvik edebilmek için CNN Türk'te her Pazar yayınlanan, 32 programlık "Fark Yaratanlar" programını Cüneyt Özdemir ile birlikte yapıyoruz, destekliyoruz, Sabancı Vakfı olarak. Oraya yapılan müracaatlar da bana anlatılıyor. Hakikaten toplumumuz adına, hayırseverlik adına, toplumda fark yaratanlar adına, beni çok mutlu ediyor. Bu çalışmalar hepimize umut veriyor. Dolayısıyla eğer seyretmeyenleriniz varsa takip etmenizi, bulmak isterseniz de bizlerden sormanızı rica ederim. Ve varsa çevrenizde örnekleriniz, yakınınızda bildiğiniz fark yaratanları buraya önermenizi rica ediyorum.

Değerli misafirler, ülkemiz gelişmekte olan bir ülke. Önemli olan konulardan bir tanesi de hepimizin bildiği gibi kadınlar, gençler ve engellilerimizin ekonomik ve sosyal hayata daha fazla katılımı. Bizler bunun için vakıf olarak çalışmaya devam ediyoruz. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı burada, vakıfçılığa emek vermiş duayenlerimiz var. Semahat Hanım bizimle beraber, onun gibi birçok dostumuz burada. Bizlerle beraber bu semineri izliyorlar. Bir kez daha hepinize geldiğiniz, katıldığınız için sonsuz teşekkürlerimi sunarken, konuşmacılara ayrıca teşekkürlerimiz var. Bizlerin onlardan öğreneceği çok şey var. Hepinize hayırlı bir gün diliyorum, teşekkür ediyorum.

Sunucu: Sayın Güler Sabancı'ya konuşması için teşekkür ediyoruz. Sabancı Vakfı Mütevelli Heyeti Üyesi Dilek Sabancı'yı konuşmasını yapmak üzere sahneye davet ediyorum.

Dilek Sabancı: Sayın Güler Sabancı'ya bu güzel konuşması için ben de teşekkür ediyorum. Değerli Vakıf ve Sivil Toplum Temsilcileri, Saygıdeğer Konuklar, Değerli Misafirler, çok sevgili Basın Mensupları; bugün burada çok önemli bir konuyu konuşacağız. Konuşmacılarımız çok uzaktan gelip değerli zamanlarını ayırdılar. İpeknur Hanım bizi kırmayarak seminerimizin moderatörlüğünü üstlendi. O da değerli zamanını ayırdı. Kendilerine ve sizlere "Erişilebilir Bir Toplum Yaratmak" konusuna gösterdiğiniz hassasiyet için çok teşekkür ederim.

Özellikle kadınlar, gençler ve engellilerin toplumsal hayata katılımlarının tartışmasız artması gerekiyor. Bunun için tüm yaşam alanlarının erişilebilir olmasını sağlamak her yurttaşın, hepimizin görevidir. Ancak özellikle bu konuda kamu kurumlarına yerel yönetimlere vakıflara ve sivil toplum kuruluşlarına önemli görevler düşüyor.

Sabancı Vakfı olarak kadınların, engellilerin ve gençlerin daha erişilebilir bir topluma kavuşması için hibe programları geliştiriyor, kurumlar arası işbirliklerini teşvik ediyoruz. Ayrıca uluslararası işbirliklerine de çok önem veriyoruz. Sabancı Vakfı 1991'den beri Avrupa Vakıflar Merkezi'nin üyesidir.

Bu yılın başında düzenlenen Engellilerin İnsan Hakları Avrupa Vakıflar Konsorsiyumu'na Sabancı Vakfı Türkiye'den katılmıştır. Beş-altı ülkenin katılmış olduğu Konsorsiyumda Sabancı Vakfı Türkiye'den tek yetkili vakıftır. Zaten her ülkeden bir vakıf seçiyorlar. Bizim yaptığımız çalışmalardan dolayı, başarılarımızdan dolayı, -bunu gururla söylüyorum- Sabancı Vakfı'nın başarılarından dolayı, benim şahsi girişimlerimden dolayı Türkiye'den biz seçildik. Bu Konsorsiyum, Birleşmiş Milletler (BM) Engelli Hakları Sözleşmesi'nin, ülkeler tarafından onaylanması ve uygulanmasının teşvik edilmesi amacıyla oluşturuldu. Konsorsiyum BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin hayata geçmesini yaygınlaştırmak amacıyla bilgi, paylaşım toplantıları ve sempozyumlar düzenliyor. Engelli hakları konusunda yürütülen en iyi projelerin, raporlama çalışmasını yürütüyor.

Bugünkü seminerimizde engellilerin İnsan Hakları Avrupa Vakıflar Konsorsiyumu kapsamında düzenlenmesini arzu ettik. Çünkü yürütülen çalışmalar Türkiye için büyük önem taşıyor. Ben de şahsen Dilek Sabancı olarak biraz önce de söylediğim gibi problemlerden bir tanesi de Türkiye'nin altyapısının engelliler için erişilebilir olmaması. Bunu da zaman içerisinde inşallah çözeceğiz. Hep birlikte, herkesin desteğiyle...

Türkiye açısından baktığımızda engelliler konusundaki gelişmeler umut verici. Dünyada bile birçok gelişmiş ülkenin henüz onaylamadığı Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi 28 Eylül 2009 tarihinde Türkiye tarafından imzalandı. Bu sayede Türkiye'de engellilerin insan haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda uluslararası düzeyde yasal çerçeve kazanıldı. Bu sözleşmeyle engellilerin yaşamlarına ilişkin yeni bir bakış açısı benimseniyor olacak. Engelliler sadece tıbbi tedaviye, yardıma, bakıma veya korumaya muhtaç olan kişiler olarak kabul edilmeyecek; topluma her bakımdan katılımı mümkün olan bağımsız bireyler ve hak sahipleri olarak kabul edilecek.

Hepinize katılımınızdan dolayı teşekkür ediyorum. Bir de bugünün özelliği, Yönetim Kurulu Başkanımız Sayın Güler Hanım'ın da söylediği gibi, Birleşmiş Milletler ve dünyada İnsan Hakları Günü olarak kutlanması. Bu kadar güzel bir günde bu toplantının yapılmış olması tesadüf müdür, bilerek mi yapıldı bilmiyorum. İnsan Hakları Günü Birleşmiş Milletler'in ve dünyanın kabul etmiş olduğu bir gün. Tabii ki bu proje de insan haklarına giriyor; engellilerin projesi. O da çok güzel bir gün diye düşünüyorum.

Hepinize katılımlarından ötürü teşekkür ederken, Sabancı Vakfı'nın Genel Müdürü Hüsni Bey ve ekibine bu güzel organizasyonu düzenledikleri için çok teşekkür ediyorum. Tüm katılımcılar da çok uzak yoldan geldiler, Amerika'dan, çok teşekkür ediyorum. İpeknur Hanım, sizi çok beğeniyor, programlarınızı izliyorum ve bugünün moderatörlüğünü yaptığınız için size de çok teşekkür ediyorum. Sağolun.

Sunucu: Sayın Dilek Sabancı'ya konuşması için teşekkür ediyoruz. Şimdi sözü seminerin moderatörlüğünü yürütecek olan İpeknur Cem Taha'ya bırakıyoruz.

KONUŞMALAR

İpeknur Cem Taha: Sayın konuklar, gerçekten son derece canlı ve bizleri heyecanla sürükleyecek bu toplantının moderatörlüğünü üstlenmekten dolayı büyük bir sevinç ve gurur duyduğumu söyleyerek sözlerime başlamak istiyorum.

Bugün biliyorsunuz erişilebilir toplum yaratmaktan ve bunu sürdürülebilir hale getirmekten bahsedeceğiz. Bu hepimiz için son derece önemli bir konu. Bütün toplumsal hayatı hepimiz tarafından eşit şekilde paylaşılabilir hale getirmek ütopya değildir. Kararlılıkla bunu sürdürülebilir bir hale getirebiliriz. Yönetişim ve sivil toplum kuruluşları tarafından bu değişimin sağlanabileceğine inanıyoruz. Biraz çaba gösterilmesi ve kararlı olunması gerekiyor. Biz de bugün burada erişilebilir toplumlar yaratabilmek için konunun uzmanlarıyla bir araya geldik. Sayın Charlotte McClain ve Dr. Aubrey Webson yanımda. Çok uzak yollardan bugün bizimle olmak için geldiler. Kısaca kendilerini sizlere tanıtmak istiyorum. Daha sonra mikrofonu kendilerine vereceğim.

Charlotte McClain, kendisi insan haklarında uzmanlaşmış bir avukat olarak çalışmaktadır. Warsaw Üniversitesini bitirdikten sonra New York'ta hukuk eğitimine devam etmiştir. Daha sonra Güney Afrika devlet başkanı Nelson Mandela tarafından işe alınmış ve onunla birlikte çalışmıştır. Kendisi bu görevi Ekim 2002 yılına kadar büyük bir başarıyla devam ettirmiştir. Daha sonra Washington DC' de Dünya Bankası'ndaki yeni görevine geçmiştir. Burada Afrika ve Pasifik bölgelerinin Kıdemli Operasyonlar Uzmanı olarak görev almıştır. Kendisi özellikle marjinal grupların (kadın, engelli ve çocuk) insan hakları üzerinde uzmanlaşmıştır. Güney Afrika İnsan Hakları Komisyonu'ndaki görevine başlamadan önce, çocuk haklarının korunması ile ilgili UNICEF'te önemli görevler üstlenmiş, çocuk hakları, gıda hakkı ve engellilerin haklarıyla ilgili önemli çalışmalar yürütmüştür. Özellikle engellilerin bir araya geleceği ve toplumun bir parçası haline gelebilecekleri çalışmalarda başarılı projeler sunmuştur. Yine Birleşmiş Milletler'in "Çocuğa Yönelik Şiddet" çalışması için editörlük yapmıştır. Şu anda da çok sayıda toplumsal örgütün yönetim kurullarında çalışmaktadır. Yakın zamana kadar Güney Afrika Üniversitesi'nin de yönetiminde yer almaktaydı. Özellikle

insan hakları konusunda çok önemli ve değerli bir uzmandır. Bugün kendisini aramızda görmekten büyük mutluluk ve gurur duyduğumuzu söylemek istiyorum.

Dr. Aubrey Webson, 1992 yılından beri özellikle Körler Okullarının kurulması ve bu okullar çerçevesinde, öğrencilerin sürdürülebilir bir eğitime sahip olması için büyük çabalar harcamıştır. Kendisi eğitim programlarının sadece uygulanmasında değil geliştirilmesinde de büyük rol oynamıştır. Görme Engelliler Konseyi'nde 1991'den 1997 yılına kadar görev almıştır. Boston Üniversitesi, Güney Amerika Üniversitesi ve Uganda Üniversitesinde özel eğitim konusunda büyük emekleri geçmiştir. Kendisi Birleşmiş Milletler'de, 1991 yılında görme engelliler için hazırlanan komisyonda görev almıştır. Aynı zamanda 1996 ve 2002 yıllarında yine bu komisyonlarda görev yapmıştır. Görme engelliler için hizmet konusunda Güney Afrika'da düzenlenmiş olan 1992 yılındaki toplantıda, Afrika Forumu'nda görev almıştır. Kendisi şu anda çok sayıda toplumsal kurul ve kuruluşta yönetimde bulunmaktadır. Ohio'da Yönetim Bilimleri alanında doktorasını, New York'ta ise doktora sonrası araştırmalarını tamamlamıştır. Ayrıca, kendisi toplumsal kuruluşlarda, kar amacı gütmeyen kuruluşların yönetimi ve örgütlerin işleme konularında yüksek lisans derecesine sahip bir uzmandır.

Charlotte McClain-Nhlapo: Çok teşekkür ediyorum. Ben de Sabancı Vakfı'nın beni bu toplantıya davet etmiş olmasından dolayı büyük mutluluk ve gurur duyduğumu söylemek istiyorum.

Kısaca size ben engelli konusuna nasıl dahil oldum, onu anlatarak başlamak istiyorum. Ben hem bu konudaki kişisel ilgim ve ihtiyacım, hem de bu konuya vermiş olduğum önem sebebiyle buradayım. Profesyonel olarak baktığımızda aslında ben uluslararası hukuk okudum ve insan hakları hukuku alanında uzmanlaştım. Şuna inanıyorum ki aslında hukuk toplumsal ve sivil hayatta herkesin en iyi şekilde yararlanabileceği bir düzenleme için gereklidir. Ve bu konuda gerekli değişikliklerin yapılması için son derece heyecanlı bir şekilde çalışmamız gerekmektedir. Ben hukuk bölümünü bitirdikten sonra Güney Afrika'daki think-tank'lerin en büyüklerinden bir tanesinde görev aldım. Burada bizim yaptığımız, yeni Güney Afrika Anayasası hazırlanma çalışmalarına katkıda bulunmaktı. Anayasa çalışmalarının merkezinde olmak ve bu alanda önde gelen kişilerle çalışmak çok heyecan vericiydi. Ayrımcılığa karşı durma, eşitlikçi olma ve insan onuruna saygı gösterme ilkeleri bugün o anayasanın mihenk taşları arasında yer almaktadır.

Ben çocukken ırk ayrımcılığına karşı mücadele edilen bir evde büyüdüm ve önyargıların, ayrımcılığın ve eşitsizliğin yol açtığı kötülüklerin bilincindeydim. Ayrıca, ırk ayrımcılığı yapan devletin rahatlıkla işlediği insan hakları ihlallerinin de farkındaydım. Belki de benim için aslında insan hakları avukatı olmak çok da şaşırtıcı bir şey değildi. Özellikle Güney Afrika'da çalışmalarımı yürütmek en büyük hedeflerimden biriydi. Şunu biliyorum ki bazen kişisel ve profesyonel hayatımız birbiri ile iç içe girebiliyor. Ben, sakatlanmama sebep olacak gerçekten çok büyük bir trafik kazası geçirdim. Bu da benim profesyonel hayatımı etkiledi. Ben tabii ki katılımcı toplumun nasıl olması gerektiği konusunda bazı düşüncelere sahibim. Bunları size aktarmak istiyorum. Katılımcı toplum her şeyden önce çevreyi en önemli konu haline getirir. Mimariyi önemli bir konu haline getirir. **Çevre mimarisini erişilebilir yapmanın** ilk aşamasını gerekli **politikalar, kanunlar, kurumlar, kapsayıcı programlar** ve en önemlisi elimizdeki kaynakların en iyi şekilde değerlendirilerek topluma gerekli katkının

sağlanmasının güvence altına alınması oluşturmaktadır. İkinci aşamasını ise, çevrenin erişilebilir kılınmasına yönelik talepte bulunan ve bu konuda katkı sağlayan engelli alanında faaliyette bulunan kurumları da kapsayan **güçlü bir sivil toplum** oluşturmaktadır.

Bu noktada, etrafımızda bazı iyi örneklerle de rastlamaktayız. Örneğin Uganda'da engelli konusunun politika ve yasa üretimine dahil edilmesi, sivil ve politik seviyelere taşınması yönünde birçok çalışmanın gerçekleştiğini gördük. Ayrıca, Uganda Parlamentosu'ndaki engelli milletvekili sayısının artışına tanıklık etmekteyiz. Bu durum, Güney Afrika için de geçerlidir. Size bunlar gibi daha çok örnek verebilirim.

Örneğin, Brezilya'da yerel yönetimler özellikle şehirlerini, engellilere yönelik, onların hayatlarını kolaylaştıracak hale getirmektedir. Küresel anlamda baktığımızda engellilerin kendi kendilerini temsil etme oranlarında ciddi bir artış olduğunu görebiliriz. Ayrıca, "Bizim için olan hiçbir şey biz olmadan gerçekleşmeyecek" sözünün gittikçe daha da çok benimsendiğini fark etmekteyiz. Bu gerçekten çok önemli bir noktadır.

Katılımcı bir toplum, farklılıklara saygı gösterilmesi, ayrımcılık yapılmaması, engellilerin güçlendirilmesi, fırsat eşitliği ve bariyerlerin kaldırılması ilkelerinin üzerine kurulmaktadır. Bana göre bu noktada engelli konusu önemli. Çünkü, engelli konusunun politikalara ve programlara dahil edilmesi, bazen dar bir şekilde tanımlanmış normlardan ve uygulamalardan vazgeçmeyi ve **hepimizin aynı insan haklarına sahip olduğumuzu fark etmeyi** gerektirmektedir. Bunların da ötesinde, **hepimizin amaçları var, hedefleri var**. Hepimiz sevgiye ihtiyaç duyuyoruz ve muhtacız. O yüzden bence engellilerin topluma dâhil edilmesi, topluma katılması zaten bir zorunluluktur. Yine benim inancıma göre engelliler yaşam döngümüz içinde önemli ve gerekli bir parçadır.

Biz tabii ki katılımcı toplumlar yaratırken sadece engelli kişilere yönelik değil, aynı zamanda bu kişilerin ailelerine yönelik, kronik hastalıklara sahip kişilere yönelik bir takım uygulamalar başlatmak zorundayız. Şunu unutmamalıyız ki, katılımcı toplumlar oluşturmak sadece rampalar yapmak ve asansörlerin içine Braille alfabesinde yazılar eklemek değildir. Bunlar tabii ki çok önemliler ancak katılımcı toplumun esas faydalı olduğu nokta, hastalıklı davranış biçimleri yüzünden **engellilerin topluma katılımlarının engellendiği** ve engelli çocukların sadece engelli oldukları için eğitim alamadıkları durumlarıdır. Dünya Bankası'nın son araştırmalarına göre engellilik nedeniyle okullara kayıt yaptırama oranı cinsiyet ve sınıf farklılıkları sebebiyle okullara kayıt yaptıramamaktan daha yüksek orandadır.

Örneğin engelli kadınlar çok daha büyük zorluklarla karşılaşabiliyor. Hem engelli, hem de kadın olarak ayrımcılıkla karşılaşabiliyor. Bu da onların çok daha zor yaşam koşulları ve yoksullukla karşılaşmasına neden olacak daha büyük bir ayrımcılığa sebep olabiliyor. O yüzden şunu söyleyebilirim ki, bizim engelli kişiler konusunda bütünleştirici bir yaklaşımla hareket etmemiz gerekiyor. O insanların **insan haklarının tümünden yararlanmaları** gerektiğini sürekli göz önünde bulundurmamız ve kalkınma konusunu da bu şekilde düşünmemiz gerekiyor ki bu kişileri topluma dahil edebilelim.

Ben Dünya Bankası'nın bu konuda gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerden de bahsetmek istiyorum. Dünya Bankası bu konuda 3 aşamalı bir yaklaşım geliştirmiştir. İlk aşama, engelliler konusunda teknik bilgi geliştirmeyi içermektedir. Her şeyden önce; biz toplumları

daha **katılımcı** hale getirebilmek için **hangi adımları nasıl atacağız** bu konuyu bilmemiz gerekiyor. Ve biz uygulamaya koyacağımız kuralları belirledikten sonra, bunların uygulamasını nasıl gerçekleştireceğiz, nasıl denetleyeceğiz? İkinci aşama, bu alandaki **iyi örnekleri** bulmak ve bunları herkesle **paylaşmaktır**. Böylece nelerin yapıldığını bilip, yapılanların tekrarlanabileceğini görebiliriz. Üçüncüsü ise, engelli alanında çalışan başkaları ile **işbirliğini ve katılımcı kalkınmayı** teşvik etmektir. Aynı zamanda, Dünya Bankası'nın kendi içinde yapması gereken bazı çalışmalar var. Çalışanlar arasında yürütülen operasyonlara engelli konusunun nasıl dahil edilebileceğinin bulunması ve giriş noktalarının belirlenmesi gerekiyor.

Şunu söylemekten mutluluk duyuyorum ki; Dünya Bankası Başkanı, 3 Aralık'taki Uluslararası Engelliler Günü'nde yaptığı konuşmasında Dünya Bankası'nın engelliler konusundaki kararlılığını vurguladı. Ayrıca, 3 Aralık'ta Binyıllık Kalkınma Hedefleri'ne engelli konusunun dahil edilmesine yönelik önemli tartışmalar gerçekleşti. Bu tartışmalar BM Engelli Hakları Sözleşmesi'ne yönelik birçok önemli ek katkının altını çizdi ve inanıyorum ki, katılımcı toplumların oluşmasında önemli katkılar sağlayacaktır.

Bitirmeden önce uluslararası sözleşmelerle ilgili bahsetmek istediğim birkaç nokta var. Şimdiye kadar birçok uluslararası sözleşme hazırlandı. BM Engelli Sözleşmesi, İnsan Hakları ana belgelerinden sekizincisidir. Bu belgenin kazandığı ivme çok büyük oldu. Şu ana kadar 74 ülke BM Engelli Sözleşmesi'ni imzaladı.

Uluslararası sözleşmelerin etkilerini gösterme açısından, Çocuk Hakları Sözleşmesi faydalı bir anlayış sunmaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi neredeyse evrensel boyutta kabul edilirlğe sahiptir ve şu önemli noktaları bize göstermektedir. İlk olarak, çocuklarla ilgili konularda uluslararası politikaların geliştirilmesi ve süreçlerin başlatılması sağlandı. İkinci olarak, devlet kurumlarının tutumlarında bazı olumlu değişiklikler oluştu. Üçüncüsü ve belki de en önemlisi, çocukların hayatlarında önemli olumlu etkiler meydana geldi. Bence, uluslararası seviyede çocuk haklarının önemli bir yer tutmaya başladığını görmekteyiz. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne dayanan ve çocukları koruyan birçok uluslararası politika geliştirilmekte ve süreç başlatılmaktadır. Bu noktada, Birleşmiş Milletlerin "Çocuğa Yönelik Şiddet" konulu raporu güzel bir örnek teşkil etmektedir. Ağırlıklı olarak engelli çocuklar konusu üzerine olan çalışma raporuna göre, engelli çocuklar ne yazık ki şiddete ve tacize daha açık haldeler ve daha büyük risk altındalar.

Ülke bazında, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ulusallaşması çocuk hakları konusunda birçok yasal düzenlemeyi de beraberinde getirdi. Örneğin, Kosta Rika'da, ulusallaşma süreci, çocuk hakları için çalışan Ombudsmanlık gibi bazı kurumların kurulmasını sağladı. Dünyanın başka yerlerinde ise, bunun gibi farklı kuruluşlar oluşturuldu.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin bir diğer önemli bir etkisi de, çocukların kendi hayatlarının üzerindeki etkileriydi. Şunu söylemeliyim ki hala çocuk haklarının pek çok yerde defalarca ihlal edilmiş olduğunu görsek de bazı iyi örneklerle de karşılaşmaktayız. Çocuklar kendi hayatlarını etkileyecek süreçlere yoğun bir şekilde katkıda bulunuyorlar. Buna güzel bir örnek Sierra Leone'da gerçekleşti. Her geçen gün çocukların eğitime katılımları artmaktadır. Bence, Çocuk Hakları Sözleşmesi bu konuda çok büyük katkıya sahiptir.

Ayrıca, engelli çocuklar BM Engelli Sözleşmesi'nin hazırlanma sürecine de katkıda bulundular. Bundan 20 yıl önce Çocuk Hakları Sözleşmesi hayata geçmemiş olsaydı, böyle bir katkıdan söz etmemiz mümkün olamazdı.

Sözlerimi toparlamam gerekirse, katılımcı toplumların **engellerle ortaya çıkan farklılıkları kabul ederek** işe başlamaları gerekmektedir. Tabii ki engelli dediğimizde çok farklı tipte engelli kimseyle karşılaşabiliyoruz. Bir toplumun hayatını devam ettirebilmesi için kolektif bir şekilde hareket edebilmesi gerekmektedir. Engelliler tek başlarına katılımcı toplumları oluşturamazlar.

Biz bu toplumların bir parçası olmayı başarmalı ve bu süreci sonuna kadar desteklemeliyiz. Her şeyden önce kararlı olmalıyız. Katılımcı toplumları gerçekleştirebileceğimize inanarak hareket etmeli ve **bariyerlerin kaldırılmasının bir parçası olmalıyız**.

İpek Nur Cem Taha: Charlotte'a çok teşekkür ediyoruz. Bize gerçekten kendi kişisel tecrübelerinden de yola çıkarak, özellikle katılımcı toplumun nasıl gerçekleştirilebileceği konusunda bilgi verdi. Aynı zamanda gerçekten çok değerli örnekler paylaştı. Ayrıca, Dünya Bankası'nın bu konudaki rolünün ne olduğunu anlattı. Diğer uluslararası kurum ve kuruluşların yapabileceklerinden bahsetti.

Şimdi Aubrey Webson'a geçiyorum. Kendisinden bizlere bu konudaki bilgi ve tecrübelerini aktarmasını rica ediyorum.

Aubrey Webson: Çok teşekkürler. Öncelikle sesimden dolayı özür diliyorum. Son 48 saattir sesimle ilgili sorunlar yaşıyorum. Umarım beni rahatça duyabiliyorsunuzdur. Charlotte'a katılıyorum ki, bizim bu seminere katılımımız için büyük çabalar gösterildi. Bundan onur duydum ve bu seminerin bir parçası olduğum ve fikirlerimi sizinle paylaşma imkanına eriştiğim için kendimi çok ayrıcalıklı hissediyorum. Sabancı Vakfı'nın Perkins Körler Okulu ile gerçekleştirdiği işbirliğinden ve genel olarak engellilere yönelik çalışmalarından ötürü kendilerine çok teşekkür ediyoruz. Biz Sabancı Vakfı ile işbirliği yapmaktan gurur duyuyoruz. Birden fazla engeli olan insanların daha çok dezavantajı olduğunu ve topluma katılımlarının daha zor olduğunu biliyoruz. Bu konuya tekrar geri döneceğiz ve teşekkürlerimizi iletiyoruz.

Ben sizinle kendi öykümü de paylaşmak istiyorum. Önce kişisel olarak bir şeyler söylemek istiyorum. Benim kişisel yolculuğum, profesyonel kariyerimin de başlangıcı oldu. Öncelikle katılımcı toplum ile ilgili görüşlerimi paylaşmak istiyorum. Ben kendimi nasıl hissediyorum, ben bir aktivist olarak engelli insanların hayatındaki değişim için mücadele ederken neler yaşadım bundan bahsetmek istiyorum.

Ben çok küçük bir yerde, çok küçük bir köyde doğdum. Dün burada vakıftan bir arkadaşım ile konuşuyordum, herhalde benim köyüme Türkiye'de bir köy demezler, olsa olsa bir mezra derler. Ben 70 bin nüfuslu Antigua'nın birkaç yüz kişiden oluşan bir köyünde doğdum. Ben böyle bir ortamda, katılımcı bir toplumda yaşamakla ilgili deneyimlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Bizim toplumumuzda kanunlar ya da politikaların değil, insanların birbirlerinin farklılıklarına saygı duyarak yaşama bilinçlerinin baskın olduğu bir toplumdan bahsediyorum. Benim durumumda en önemli rolü ailem oynadı. Benim gibi engelli bir kişi, **engelleri aşmaya ilk önce aile içinde başlıyor.**

Kişinin ailesi asla çocuğu kör doğdu diye utanmamalı. Bundan dolayı bir çekince yaşamamalı. Tam tersine benimsemeli. Çocuğunu da topluma katmalı. Benim ailem de öyle yaptı. Beni benimsedi ve çok daha büyük bir toplumun parçası olabilmem böyle başladı. Benim ailem, ailenin bir parçası olarak benim önce topluma katılmamı sağladı ve üniversite eğitimin boyunca da yanımda durmasını bildi. İşte ailemin bu şekilde sahip çıkmasıyla ben bugünkü profesyonel kariyerime ulaşabildim.

Engelliler üzerinde çalışmayı aklımdan bile geçirmiyordum. Fakirliğe karşı, sosyal mücadeleye karşı, toplumun dezavantajlı kesimlerine karşı mücadele etmek ise hep aklımdaydı. Ben de avukat olmayı istedim. Çok genç yaşlardan itibaren bir aktivist olarak değişimin mücadelesini verdim.

Üniversiteden mezun olduktan sonra Karayipler Körler Konsorsiyumu bana başkanlık teklifinde bulundu. Ben de tabii ki reddettim bu teklifi. Neden reddettim derseniz, ben çok daha geniş bir kitlenin yaşamını değiştirecek projelerle ilgileniyordum.

Fakirliğe karşı mücadele ile ilgileniyordum ama ailem ile bu konuyu uzun süre tartıştık. Arkadaşlarım ile konuyu değerlendirdik. Bunun bir yolculuk olduğuna ve değişim yolculuğundaki ilk adımın bu olduğuna karar verdik. Ben de bu konseye katıldım. Katılır katılmaz da hemen değişim için, körler için önemli bir takım hedefler, görevler belirledim. O günlerde Karayipler’de ciddi mücadeleler yaşadık. Karşımıza çok ciddi sıkıntılar çıktı. Engelli insanların marjinalleştirildiğini gördük ve pek çok kurumda bunu yaşadık.

Size bende çok yer etmiş bir öykü anlatacağım. 1930-40’larda Karayip Körler Derneğinin başkanı sosyal değişim eylemcisiydi. Karayipler’de sömürgecilerin baskılarına karşı değişim mücadelesi veren bir kişi ile bir toplantı yapıyorduk. Görme engellilerin sorunlarını tartışıyorduk. Ben çok hararetli bir şekilde konuşuyordum. Bana, “siz çıkın biz görüşlerimizi öyle paylaşacağız” dedi. Ben de tabii ki çıkmayacağımı söyledim. “Ben size sadece bir şey soracağım” dedim. “Antigua adalarının İngiliz sömürgecilere karşı mücadelesinde lider değil miydiniz?” diye sordum. “Tabii ki evet” diye yanıt verdi. “Siz masada sesinizi duyurmak istemediniz mi?” diye sordum. O da elbette diye yanıt verdi. Ben de “İşte biz de bu masada sesimizi duyurmak istiyoruz, sizden tek istediğim bize söz hakkı vermeniz” dedim.

Demek istediğim şu: Biz engelliler konusunda mücadele ederken, engellilerin de kendi seslerini duyurma hakkı olduğunu unutuyoruz. **“Bizim ile ilgili yapacaklarınızı bizsiz yapamazsınız”** artık bizim vazgeçilmez sloganımız ilkemiz oldu. Sorun bizim hakkımızdaysa bizimle çözeniz gerekir diyoruz.

Ben geliştirilebilir toplum ile ilgili tamamen herkesin engellerinin kalktığı bir toplumla ilgili konuşmak istiyorum. Zaten Charlotte da bundan bahsetti. Sadece fiziksel bir dönüşümden, toplumda yapılacak bir takım, yollar, rampalar, asansörler, engelliler için geçişler, sesli uyarı sistemlerinden bahsetmiyoruz biz. Biz sadece bilgiye ulaşmak için bir takım kolaylaştırıcı

önlemler almaktan da bahsetmiyoruz. Bahsettiğimiz toplumun tutum ve davranışlarını topyekûn değiştirmek ve insanları tamamen, sonuna kadar kabul etmekten ibaret. Bu konu ile ilgili istediğiniz kadar politika yapın, istediğiniz kadar sokaklarınıza asansör ve rampa yapın, eğer **toplum insanları farklı görmekten vazgeçmiyorsa** insanlar birbirlerini farklarıyla kabul etmeyi öğrenemiyorsa önemli olan nokta bu.

Aramızda sadece renk ya da din farkı yok, aramızda fiziksel farklılıklar da var ve bu gayet normal. İşte asıl mesele sosyal olarak bu girişimi sağlamak, insanların bunları kabul etmelerini sağlamak. Ben de size şunu söylemek istiyorum. İnsanlar sadece kör ya da fiziksel engelli olmayabilir. İnsanların birden fazla engeli de olabilir. İnsanların zihinsel engeli de olabilir. Mesela o insanlar toplumda engelli gibi görünmeyebilirler ama onların da desteğe ihtiyacı olabilir. Aynen bir kör gibi ya da tekerlekli sandalyedeki bir kimse gibi onların da topluma katılma konusunda yardıma ihtiyacı olabilir. Engellilerin içinde de azınlık grupları var. İşte o gruplara daha da çok ilgi göstermeli ve daha çok söz hakkı tanınmalıyız.

Sosyal değişim için mücadele ederken bizim “**güçlendirme**” dediğimiz bir kavram var. Biz insanların güçlerine güç katma mantığına inanırız. Onlara **kendi haklarını savunabilme** becerisini kazandırmak bizim erişilebilir toplum yaratmak vizyonumuzdaki en önemli stratejidir. Biz insanların kendilerinin değişmelerini ve kendi kendilerinin haklarını savunabilmelerini istiyoruz. Bu yaklaşım bizim her gelişim programımızda var. Biz buna güç katma, güçlendirme diyoruz. Bu tamamen bilgiye erişimi artırma ve kendi farkındalığını arttırmaya odaklanıyor.

İnsanlara eğitim vererek kendi haklarını savunur hale getirmek istiyoruz. Bir arkadaşım bu kavramı şöyle izah etmişti. Bir engelliye eğitim verirsiniz ve o kişi iş görüşmesine alınırsa burada önemli olan iki tarafın da bu süreçten güçlenerek çıkmasıdır. **Engelli insanlar toplumumuza daha çok katıldıkça asıl istediğimiz değişimi o zaman sağlayabiliriz.**

Biz sadece kanunları değiştirmekten bahsetmiyoruz. Kanunları değiştirmek tabii ki çok önemli. Bu değişimler sayesinde toplumsal değişimi kolaylaştıracağız, yasal bir çerçeveye kavuşturacağız. Ama bana sorarsanız, asıl dönüşümü sağlayacak olan faktör, insanların farklılıkları kabul edebilmesiyle birlikte sokaklarda yürüyen engellilerin olabilmesidir. Engelliler sizin yanınızda durabiliyorsa, lokantada beraber yemek yiyebiliyorsanız, sizinle sosyalleşebiliyorsa asıl dönüşümü o zaman sağlamışız demektir. Yani ailesi ile birlikte günlük hayata katılabiliyorsa, herkes gibi işine gidebiliyorsa, **günlük sıradan bir hayatı sürdürebiliyorsa** işte bizim bahsettiğimiz dönüşüm budur. Benim dünyada görmek istediğim değişim budur. Tam erişilebilir toplum budur.

Ben şu aşamada hangi ülkede ne gibi değişimler yaşandı bunlara pek fazla girmek istemiyorum. Charlotte bu örnekleri çok daha iyi biliyor olabilir. O daha fazla örnek verecektir. Ben birkaç dakikanızı daha alıp, dikkatlerinizi katılımcı eğitimlerine çekerek “güçlendirme”, “güç katma” konusuna değinmek istiyorum.

Charlotte Dünya Bankası’nın bir araştırmasından bahsetti. Eğitim ile ilgili bu çalışmada engelli insanların rolünü anlattı. Pek çok ülkede bugüne kadar önemli adımlar atıldığını söylemeliyim. Toplum daha katılımcı yapacak eğitim programları düzenlendi. Mesela Uganda’da, İskandinav ülkelerinde, ABD’de ve İngiltere’de çok ciddi araştırmaların olduğunu

biliyoruz. Birçok ülkede değişim yaşanıyor. Bunu görebiliyoruz. Ancak engelli çocukların okul dışında kalmaları hala devam ediyor. Bu gidişle Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin eğitim ayağında başarısız olacağız.

Biz bu çocukların okula gidebilmelerini ve **eğitimlerine devam edebilmelerini** sağlamalıyız. Yani okula devam etmeleri çok önemli. Çocukların hem okula yerleştirilmeleri hem de devamlılığın sağlanması çok önemli. Bunun için bazı sistemlerin geliştirilmesi gerekiyor. Öğretmenlerin de eğitilmeleri lazım. **Sınıf içinde** çocuklara **destek** olmak lazım. Bir takım araç-gereçlerin, materyallerin sağlanması lazım. İsterseniz soru cevap bölümünde bunları biraz daha açabiliriz.

Gelelim **istihdam**, iş bulma konusuna. Kısaca bu konudan bahsetmek istiyorum. Eğitim tabii ki ülkelerin en önemli sorunlarından bir tanesi, ancak son 30-40 yılda büyük bir gururla söyleyebiliriz ki engelli çocukların eğitiminde önemli aşamalar kaydettik. Rakamlar az da olsa arttı. Engellilerin üniversiteye de gittiğini artık biliyoruz ama iş bulmak engelliler için hala ciddi bir sorun. Görme engelliler hakkında İngiltere ve Danimarka'da yapılan araştırmalar gösteriyor ki, **en iyi eğitimlilerin bile %70'ten fazlası işsiz** durumda. Amerika Birleşik Devletleri'nde de bu rakam benzer seviyelerde. Bunun bir çaresini bulmak lazım. Eğer biz toplumu gerçekten değiştirmek istiyorsak, eğer biz gerçekten erişilebilir bir toplum yaratmak istiyorsak, engelli insanların iş bulma imkânlarını arttırmalıyız.

Engellilerle çalışan kurumlarda da bu tezat geçerli. Bence ilk adımı engelliler için çalışan kurum ve vakıflar atmalı. En önemli çözümü onlar sağlamalı. Sonuçta işsizlik engelli kimseler için çok ciddi bir sorun. Eğer toplumda bu dönüşümü sağlamak istiyorsak bunu ciddi olarak ele almalıyız. Son 30 yılda, tabii ki çok ciddi, çok devrimsel çalışmalar yapıldığını söylemeden geçemeyeceğim. Tabii ki engelliler için açılan okullar var. Özellikle teknolojide devrimsel gelişmeler oldu. Bu toplantıdan önce arkadaşlarla sohbet ederken konuşuldu. Teknolojik gelişmeler sayesinde özellikle görme engelliler artık çok daha etkin ve kendine güvenle, herhangi bir insanla eşdeğer şekilde çalışabiliyorlar. Çünkü teknoloji çok ilerledi. Görme engellilerin hayatı çok kolaylaştı. Aynı zamanda yasal çerçeve ve politika anlamında da pek çok gelişme oldu. Birleşmiş Milletler'in Engelliler Deklarasyonu'nun ardından pek çok program başladı. Şimdi de Birleşmiş Milletler'de uluslararası bir sözleşme imzalandı.

Tüm bunların sonucunda, özellikle küresel anlamda Güney'de çok daha eylemci bir yaklaşımın olduğunu söyleyebiliriz. Artık engellilerin sloganı "Bizim ile ilgili yapacaklarınızı bizzat yapamazsınız."

SÖYLEŞİ

İpeknur Cem Taha: Çok teşekkür ediyoruz. Bize gerçekten çok önemli konularda bilgiler verdiniz ve sizin sloganınızda gerçekten çok anlamlı ve değerli bir yorum var. Toplumların geçireceği değişimler tabii ki çeşitli kurum ve kuruluşların desteğiyle ve oluşturulacak fonlarla gerçekleşecek dediniz. Ama bunun yanı sıra engellilerin toplumumuza katılması ve insanların bu katılımı kabul etmeleri ve bununla birlikte yaşamayı sürdürmeleri bizim için en önemli olan noktadır, dediniz.

Belki de burada karşılaştığımız en büyük sorun bizim zaten sorun olarak görüp kabul ettiğimiz bu noktaların hangi çözümlerle topluma yansıtılacağını belirlemek ve pratikte bunun uygulamasını sağlamak. Ben kahve molasından önce kısaca bu konuyu tartışmak istiyorum. Sizce hükümetler daha önce yurtdışında yaşanmış olan hangi iyi örneklerden kendilerine ders çıkarabilirler? Neleri örnek alabilirler? Şunu biliyoruz ki **engelli insanların %80'i geliştirmekte olan ülkelerde yaşıyor.**

Geliştirmekte olan ülke demek, daha zor hayat koşulları olan ülke demektir. Bu konuda ne diyeceksiniz? Charlotte sizinle başlayalım lütfen...

Charlotte McClain-Nhlapo: Evet, biz bu soruyla zaten sık sık karşılaşıyoruz. Bize sorulan ilk soru hep böyle bir programı toplumda uygulamanın maliyetinin ne olduğu. Tabii şunu görmemiz gerekiyor. **Engellilerin topluma katılımının maliyeti, bu kişilerin toplumun dışında bırakılmalarından çok daha düşük** olacaktır.

Biz okullarda sadece engelli olmayan öğrencilerin eğitim görmesi gibi bir durumu düşünebilir miyiz? Engelli olan çocuklar okula gidemedikleri için, tabii ki bir süre sonra iş gücünün de bir parçası olamayacak. İşsiz ordusunda yeni üyeler olarak hayatlarını devam ettirecekler.

Bu konuda yapılmış olan çalışmalar özellikle kuzey ülkelerinde şu şekilde; eğer engelli öğrencilerin eğitim sisteminin içinde tutulmasını baştan planlarsanız ve mesela okul binalarını bu şekilde tasarlarsanız zaten böyle bir sistem kendi kendine rayına oturup işleyecek ve sistemin maliyeti çok düşük olacaktır. Bu öğrencileri eğitim sistemlerinin birer parçaları haline getirmek bizim görevlerimizdir. Gelecekteki maliyetleri göz önünde bulundurursak, sizin okulunuzda engelli öğrencileri kabul edebilmek için yapacağınız değişimin maliyeti minimum olacaktır.

Önceden planlama yaparak okullarımızı engelli öğrencilere açık hale getirmenin tabii ki bir maliyeti olacak. Herhangi bir maliyeti olmayan toplumsal hareket var mı? Bütün toplumsal hareketlerin bir maliyeti var. Ben açıkçası bunun bir tartışma konusu olduğunu bile kabul etmek istemiyorum. Tabii ki bir maliyeti var.

İpeknur Cem Taha: Açıkçası ben sadece maliyetlerden söz etmiyordum. Kurumlardan ve dünyanın çeşitli yerlerindeki rol modellerini aramaktan, doğru teknolojiye doğru yatırımı yapmaktan ve teknik bilgi sahibi olmaktan bahsediyordum. Aubrey, siz bu konuda neler düşünüyorsunuz?

Aubrey Webson: Tabii ben de Charlotte'a kesinlikle katılıyorum. Maliyete bu açıdan baktığımızda, özellikle teknoloji kullanımına baktığımızda Charlotte'un da söylediği gibi tabii ki burada bir maliyet var.

Ancak biz katılımcı bir toplumdan bahsediyorsak, buna inanıyorsak, o zaman bu toplumun bütün üyelerinin faydalanacağı bir toplumdan bahsediyoruz. Bu durumda da maliyet en önemli etken olmamalıdır. Engelli kişilerin %80'i geliştirmekte olan ülkelerde yaşıyor diyoruz. Tabii ki geliştirmekte olan ülkeler finansman olarak zorluk çeken ülkelerdir. O zaman bu ülkelerde bu programlardan vaz mı geçeceğiz?

Bence, Karayipler’de de savunduğum gibi, esas sorun paranın kendisi değil, paranın yönetimiyle ilgilidir. Eğer parayı düzgün şekilde yönetebilir, maliyetle ilgili sorunları tespit edip, parayı doğru şekilde, ziyan olmayacak şekilde kullanabilirsek katılımcı bir toplumun bize getireceği yeni meselelerle baş edebiliriz.

İpeknur Cem Taha: Çok teşekkür ediyorum. Kahve molamızdan önce 5 dakikalık bir süremiz kaldı. Birleşmiş Milletler Sözleşmesi bizim için çok önemli bir belge ve pek çok ülke bunun uygulanması aşamasında çok çeşitli seviyelerde yer alabilir. Global anlamda baktığımızda belirli bir ülkenin başka bir ülkeden daha iyi bir konumda olduğunu düşünebiliyor musunuz? Yönetim konusunda ya da hayatın başka alanlarında katılımı sağlamak için rol modeli oluşturabilecek ülkeler var mı bizim önümüzde? Yani Türkiye hangi ülkeleri örnek almalıdır?

Charlotte McClain-Nhlapo: Bence bu konuda yorum yapabilmek için biraz erken. Çünkü biliyorsunuz sözleşme daha yeni yürürlüğe girdi. Ve şu anda 74 onay alındı bununla ilgili. Tabii ki burada bu sözleşmenin başlatmış olduğu bir hareket var. Biz her şeyden önce erişilebilirliğin ve bununla birlikte gelen başka kavramların tanımlamasını ve önemini kavramalıyız diye düşünüyorum.

Bana göre bu sözleşme çok önemli bir fırsat yaratıyor. Bu fırsat ülkelerin sözleşmenin maddelerini uygulamaya koyma imkânıdır. Sadece erişilebilirlik maddesinin o sözleşmede bulunması önemli değil, aynı zamanda uluslararası platformda bunun izlenmesi, takip edilmesi gerekiyor. Erişilebilirlik maddelerinin bu sözleşmede bulunması bizim için tabii ki önemli ama bu maddelerin nasıl uygulandığını izlemek ve gözlemlemek bizim için daha da önemli. Sözleşmede ayrıca, şikâyetler için de bir protokol maddesi bulunuyor. Bu nedenle ben sözleşmenin kapsamlı bir yapıya sahip olduğunu düşünüyorum. Ancak, bizim için önemli olan, ülkelerin elde etmiş oldukları ilerlemeleri raporlarında nasıl yansıtacakları. Ülkelerin, sözleşmeyi onayladıktan 2 sene sonra ilerleme raporu sunmaya başlamaları gerekiyor. Bu raporlar hangi ülkenin ne yaptığını ve nasıl uyguladığını görme olanağı sağlıyorlar.

Tabii ki burada sivil toplum kuruluşlarının çok önemli bir yeri var. **Sivil toplum kuruluşlarına** hükümetlerin imzalamış oldukları **sözleşmenin** maddelerini **ne kadar ve nasıl uyguladıklarının takip edilmesinde** önemli bir görev düşüyor.

İpeknur Cem Taha: Aubrey?

Aubrey Webson: Tabii ki burada çok yeni bir sözleşmeden bahsediyoruz, bu yüzden de belirli bir ülkeden bahsetmenin pek bir yararı olmayacağına inanıyorum. Hangi ülkenin hangi konumda olduğu nasıl bir ilerleme kaydettiği konusunda yorum yapabilmek için şu anda çok erken. Ancak şunu söyleyebilirim ki bizim için en kritik nokta bu sözleşmenin nasıl uygulandığının takibi ve gözlemlenmesi olacaktır. Çünkü bu sözleşmenin imzalanmasından sonra sivil toplum kuruluşlarının, kurum ve kuruluşların bu sözleşmedeki maddeleri nasıl uyguladıkları konusunda sıkı takipçi olmaları gerekmektedir. Çünkü hükümetler imzalamış oldukları bu sözleşmenin maddelerini ne boyutta uygulayacaklar, bunu çok net olarak bilmiyoruz şu anda. Ve bize düşen en büyük sorumluluk da bu maddelerin en iyi şekilde uygulanmasını sağlamak için önemli bir takip ve izleme çalışması yapmaktır.

Burada iki ayrı noktaya değinmek istiyorum. Birincisi, dünyada engelli nüfusunun tamamına eğitim sunabilmiş bir ülke olmamıştır. Ama aynı zamanda da bu ütopyik ülkenin oluşmasını beklemenin bir anlamı olmadığını düşünüyorum. Bunu söylemek ve bu ülkenin ortaya çıkmasını beklemek de bizim için saçma bir davranış şekli olacak, bir anlamı olmayacak. Bizim için önemli olan bu maddelerin uygulanmasının nasıl gerçekleşeceğini belirlemek. Bazı modelleri belki de örnek almak yararlı olacaktır.

Örneğin Latin Amerika'da bazı ülkelerde eğitim bütçesinin büyük bir kısmı, engelli öğrencilerin eğitimine ayrılmıştır. Örneğin Brezilya'da, El Salvador'da, Nikaragua, Kosta Rika gibi ülkelerde böyle bir uygulama var. Hindistan'da çok önemli bir proje bu noktada uygulanmaya başlandı. Afrika'da bazı ülkelerde benzer programlar uygulanmaya başlandı. Katılımcı uygulamalar kullanılmaya başlandı. Bazı ülkeler geçmişe bakarak, örnekler olarak bu programlarını uygulamaya koydular.

Bazı ülkeler ideal bir toplumun nasıl olması gerektiğini göz önünde bulundurarak bir proje oluşturdular. Bence her ülke bu süreci başlatabilir. Ve onlara bu noktada destek olacak yeterli teknik ekibe sahibiz.

İpeknur Cem Taha: Çok teşekkür ediyorum yorumlarınız için. Tabii ki bize burada çok büyük bir sorumluluk düşüyor. Biz gelişmiş ülkelerdeki bazı kurum ve kuruluşların veya bireylerin finansal desteğini bekleyerek vakit kaybedemeyiz. Bu konudaki çalışmalarımızı en kısa zamanda başlatmalıyız.

Şimdi kısa bir kahve molası veriyoruz. 15 dakika sonra tartışmamıza devam edeceğiz. Teşekkür ediyoruz.

İpeknur Cem Taha: Sevgili konuklar tekrar hoşgeldiniz. Şimdi de misafir konuşmacılarımızla bir soru-cevap oturumu yapmak istiyorum. Soru-cevap bölümünün de 12:30'da sona ermesini planlıyoruz.

Benim aklıma takılan bir soru var. Bu da engellileri diğer gruplardan ayırmak ya da engellileri kadınlarla, çocuklarla ilgili diğer sosyal sorunlardan ayrı görmek ile ilgili. Gittikçe artan bir ayırım görüyoruz. Engellilerin sorunlarının kendi başına bir köşede bırakılmasını istemiyoruz. Diğerleri ile birlikte ele alınmasını istiyoruz. Bu konuda nasıl bir değerlendirme yapıyorsunuz? Gelişmelerden bahseder misiniz bize?

Charlotte McClain-Nhlapo: Kesinlikle çok önemli bir konuyu dile getirdiniz. Çünkü bugüne kadar engelliler hep ayrı ele alınıyordu. Bu da aslında dışlanmayı arttırıyordu. İşte benim de politikalarından bahsederken kastettiğim, politikaların engelliler de dahil olmak üzere herkesi içermesiydi. Bizim Dünya Bankası'ndaki yaklaşımımız da bu. Biz Dünya Bankası olarak sadece engelli insanlar için oluşturulmuş projeleri desteklemek istemiyoruz. Biz, herkesi engellileri de içine alarak destekleyen projeleri istiyoruz.

Ama bazen engellilere odaklanan küçük bir proje, pilot bir uygulama olabilir. Bunun amacı ise o çalışmadan bir şeyler öğrenmek, deneyim kazanmak olmalı. Ama devamında çok daha katılımcı, çok daha kuşatıcı bir proje olması lazım, çünkü ayrımcılığı körükleyen projeler sürdürülebilir olamıyor.

Eğitime gelem; eğitimde pek çok ülkede engelli çocuklar için ayrı okullar aılıyord. Özel eğitim kapsamında ele alınıyord. Ama bana sorarsanız bu tür departmanlara yeterince personel ayrılmıyord. Yeterince kaynak da ayrılmıyord. Bu nedenle tıkanıklıklar aılamıyord.

Verilmek istenen mesajlar verilemiyor. İşte biz katılımcı toplumlar yaratmaktan bahsederken, gerçekten katılımcı olan politikaları, programları geliştirmeliyiz ki, hepimiz bunların bir bütünün parçaları olduğunu daha iyi anlayalım. Çünkü öbür türlü engellileri marjinalleştirme riskimiz var.

İpeknur Cem Taha: Aubrey'e geçmeden önce, siz Dünya Bankası adına buradasınız. Dünya Bankası bu yeni yaklaşım ile ilgili ne aşamada? Yeni başlıyord diyebilir miyiz? Ya da bu konudaki yaklaşımı da kapsayan daha eski projeleriniz var mı?

Charlotte McClain-Nhlapo: Açıkçası Dünya Bankası engelliler konusundaki projelere 2002 yılında başladı. Bu bizim için yeni bir şey değil ama engelli insanlar ile ilgili Uluslararası Birleşmiş Milletler Sözleşmesi bizi bu konuda daha fazla çaba sarf etmeye yönlendirdi.

Biz zellikle Dünya Bankası'ndan teknik destek isteyen ülkelerin yanında olmaya çalışıyoruz. Dünya Bankası olarak 'bu içi yapalım mı, yapmayalım mı?' aşamasını çoktan geçtik. Bizim için durum çok net. Biz fakirliğin üstesinden gelmek, temel eğitim ve diğer pek çok Binyıl Kalkınma Hedefleri'ni gerçekleştirmek istiyorsak kararlı olmalıyız. Bu da bu hedefe ulaşmanın yollarından biridir. Biz bilgiye ulaşma sürecini birlikte öğrenmeye çalışıyoruz. rnek uygulamaları dünyaya yaymaya çalışıyoruz. Dünyada yapılanları kendi kadromuz arasında da paylaşıyoruz. Gerçekten çok güzel örnekler var. Mesela Kamboçya'da çok güzel bir proje var. Tüm ocuklar için temel eğitim projesi. Proje, sadece engelliler değil, bütün çocuklar için tasarlanmış. Biz katılımcı ya da kaynaştırıcı eğitimin içerisinde engellileri de oyunun bir parçası olarak görüyoruz.

Biz burada erken çocukluk gelişiminde engelli çocukları tespit edip, onları ayırmaya değil tam tersine daha çok dahil etmeye çalışıyoruz. Katılımcı eğitimi destekliyoruz. Bu konuda Dünya Bankası'nın yaptığı bir takım örnekler var. Ama bunu daha da yaygınlaştırmalıyız diye düşünüyorum.

İpeknur Cem Taha: Teşekkür ediyoruz. Aubrey?

Aubrey Webson: Ben de bu katılımcı yaklaşımdan bahsedeceğim. Engellilikle ilgili bunun iki yaptırımı var. Bir tanesi, engelliliğin bireysel bir konu olarak ele alınması, diğer de engelliliğin sosyal açıdan, çok geniş anlamda değerlendirilmesi. Bu aslında engelli insanların topluma dahil edilmesinde karşımıza zorlukların çıktığı alan.

Gelem zel hizmetler sağlama konusuna; özel okullar, özel eğitim merkezleri vesaire... Bu yaklaşım, tanımını itibariyle bireye ek zorluklar getirdi. Bireyi zel okula koyduğunuz zaman zaten topluma katılımının önüne bir set çekmiş oluyorsunuz. Böyle zel bir hizmet vermeye çalışırken, aslında toplumun sosyal dinamiklerini daha ayrımcı bir yapıya sokmuş oluyorsunuz. Çünkü bence insanlar pek çok toplumda engelli insanların yerini tam olarak anlamış değil. Çünkü pek çok toplumda zaten bir ayırım söz konusu.

İnsanlarda engellileri ayrı bir kafese koyma eğilimi var. Bu tutumun değişmesi gerekiyor. Bizim istediğimiz yaklaşım toplumsal kültürün değişmesi. Hem toplumsal kültürün, hem uygulamaların, hem de politikaların daha katılımcı hale gelmesi gerekiyor.

Sosyal politikalara gelince, toplumdaki her bireye eşit fırsat sunulmalı. Herkesin katılımı sağlanmalı. Aksi takdirde sosyal politikalar sadece engellileri ya da toplumun başka bir alt grubunu hedef alır. Çünkü siz bu şekilde ayırıp, belli bir gruba odaklandığınız zaman, hele özellikle gelişmekte olan bir ülkedeyseniz, yeterli kaynağı bulamıyorsunuz. Ve istediğiniz ölçüde çabalarınızı yaygınlaştıramıyorsunuz. Çünkü elinizde belli bir milli eğitim bütçesi var. Onun içinden engelliler için çok küçük bir bütçe ayrılıyor. Ve geri kalan tüm eğitim programları devam ediyor. Engelli ve geri kalan programlardan beklenen aynı başarı ve performans seviyelerini göstermesi bekleniyor. Peki, neden bu programlar ayrıştırılıyor o zaman?

İşte bu iki yaklaşım ele alınmalıdır. Birincisi, bireysel olarak bireylerin inançlarını, geleneklerini ve anlayışlarını değiştirmek lazım. Bu bir yerde toplumun sosyal dinamikleriyle ilgili. İkincisi ise sosyal politikalarımızı daha katılımcı, daha kapsayıcı bir yapıya kavuşturmalıyız ki engellileri fakirlik gibi, eğitim gibi, çok daha genel sorunların bir bütünü olarak düşünebilelim.

İpeknur Cem Taha: Çok teşekkürler. Birleşmiş Milletler'in Sözleşmesi bugün birkaç defa gündeme geldi. Anladığım kadarıyla dünyada 70'in üzerinde ülke Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'ni imzaladı. Peki, bunun ardından hükümetlerin atacağı ilk adımlar neler olmalı?

Charlotte McClain-Nhlapo: Bu tabii ki hükümetten hükümete, devletten devlete yani duruma göre değişir. Ancak zannediyorum ki atılacak adımlardan ilki, ayrımcı olan her mevzuatın gözden geçirilmesi ve değiştirilmesidir.

Yani kanunlar ve yönetmelikler gözden geçirilip, engellileri nasıl daha iyi etkileyeceklerse, o hale getirilmelidir. 'Bizim için engelliler kimdir, neredelerdir, sosyal ve ekonomik durumları nelerdir?' Öncelikle bu konularda bir temel durum değerlendirmesi yapmak çok önemli. En başta bunu yapmak gerekiyor. Ayrıca Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ni imzalayan ülkelerin, Sözleşmenin yaptırımlarını uygulamak için kendilerine **ulusal eylem planları** hazırlamaları gerekiyor diye düşünüyorum.

İpeknur Cem Taha: Peki, sürecin daha iyi işlemesi için hükümetlere Dünya Bankası'ndan ya da Birleşmiş Milletler'den özel bir danışmanlık hizmeti verilecek mi?

Charlotte McClain-Nhlapo: Tabii ki. İhtiyaçlar ve konular ülkeden ülkeye değişir. Ama benim çalıştığım pek çok ülkede danışmanlar ya da çok yüksek düzeyde temsilcilikler var. Mesela Güney Afrika'da başkanlık ofisinde engellilerle ilgili bir daire bulunuyor. Ayrıca, engelli kadın ve çocuklarla ilgilenen bir bakan da var. Zannediyorum ki, bu ülkelerin kamu dairelerinin yapılarına göre değişiyor. Ama ben kesinlikle ülke bazında yerel danışmanlık hizmetine inanıyorum. Hatta konu hakkında bilgi sahibi olan, danışmanlık hizmeti verebilecek engellilerin programların tasarlanmasında faydalı olabileceklerini düşünüyorum.

Aubrey Webson: Ben de burada bir şey söylemek istiyorum. Önemli olan bir diğer konu daha var ki ilk oturumda bundan bahsetmiştik. Tanımı netleştirmek lazım. Bakın pek çok ülkede, hatta Kuzey’de, İskandinav ülkelerinde bile **engelliliğin tanımı** biraz karmaşık, biraz muğlâk. Yani tanımı netleştirmek çok önemli. Daha ileri, daha kullanılabilir tanımlamalar yapmak gerekiyor. Danışmanlık konusuna gelince; her ülkede engelliler var ve bu engelliler her kademedede çalışıyorlar, ayrıca çalışmalılar da. Bence her şeyden önce yerel ilgiyi harekete geçirmek lazım.

Dünya Bankası’ndan ya da Birleşmiş Milletler’den danışmanlık alabilirsiniz. Gelip size eğitim de verebilirler danışmanlık da, ama asıl önemli olan sizin kendi insanınızı kullanmanızdır. Yerel insanı kullanmak çok önemli. Birincisi herkes kendi ülkesini kendi koşullarını çok daha iyi bilir. İkincisi sizin kendi insanınız örnek olabilir. Eğer toplumsal bir dönüşüm hedefliyorsanız topluma örnek insanlar göstermeniz şarttır. Örnek insanlar ve örnek aileler olması lazım. Diğer aileler de bakıp kendi çocukları bu örnek aileye ne kadar yakın ne kadar uzak bunu değerlendirebilirler.

Bence sorun sadece böyle kapsamlı kamusal projeler yapmakla çözülemez. Tabii ki bu da çok önemli ama daha büyük projelere engelli insanları ve onların ailelerini katmak lazım. Bunları sadece çalışan olarak değil kanaat önderi olarak katmak lazım. Değişimin lideri olarak katmak, göstermek gereklidir. Siz engelli insanların hayatında değişim istiyorsanız öncelikle o insanlara hem siz hem de toplumun saygı duyduğu bu örnekleri göstermelisiniz. İnsanları sadece engelli olduğu için değil saygı duyduğunuz için projeye dahil etmeniz lazım.

Charlotte McClain-Nhlapo: Ben tabii ki ulusal insan hakları kurumlarının da çok büyük önemi olduğunu düşünüyorum. Pek çok ülkede insan hakları dernekleri ya da kurumları var. Bu kurumlar insan hakları ile ilgili farkındalığın arttırılması konusunda çalışıyor. Engellilerin hakları konusunda da bu tür kurumlar çok etkili olabiliyorlar. Aslında ülkedeki mevcut kurumların durumlarına göre de değişir ama ben yerel insanlara odaklanmanın ve bu tür insan hakları komisyonlarında da engelli insanların olmasının gerekliliği konusunda arkadaşşıma katılıyorum.

Aubrey Webson: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu gibi kurumlarda da engelli üyelerin söz sahibi olmaları çok önemli.

İpeknur Cem Taha: Zannediyorum ki tüm bunlar bağımsız yaşam kavramında düğümleniyor. Çünkü biz tüm insanların kendi kararlarını kendilerinin alabilmesini istiyoruz. Toplumun içinde bağımsız yaşamdan ne kadar uzaktalar? Çünkü bu benim için de çok yeni bir kavram.

Aubrey Webson: Bu benim için de yeni bir kavram aslında ama tabii ki bağımsızlık toplumdaki topluma göre değişir. Bağımsızlık kavramı Kuzey Amerika ve Batı Avrupa bağımsızlık modelinden geliyor ama bazı toplumlarda aile içi ilişkiler çok daha yakın. O tür ülkelerdeki bağımsızlık anlayışı ve bireysellik anlayışı çok farklı. Ben kendi açımdan güç katma, güçlendirme kavramının altını çizmek istiyorum. Çünkü eğer siz insanlarla birebir çalışıp bağımsız bireyler olmasını istiyorsanız o zaman insanların kendi çevrelerini daha iyi anlamalarını sağlamanız lazım.

İnsanları güçlendirmeniz lazım. İnsanlara sorgulamasını, **aramasını, istemesini, kendilerine verilen imkânları kullanmayı** öğretmeniz lazım. Bir bireyi güçlendirmeye, ona güç katmaya kendi farkındalıklarını oluşturarak başlayabilirsiniz. Böylece kendi haklarını savunmayı öğretmiş olursunuz.

Bağımsız yaşayan bireyler açısından gelişmekte olan ülkelerde de toplumda da çok hızlı gelişmeler olduğunu gözlemliyoruz. İnsanlar artık büyük aileden uzaklaşıp daha çekirdek yapılara gidiyorlar. Bağımsız yaşamın farklı modelleri olduğunu görüyoruz. Bu değişim hızla yaşanıyor. Aslında bağımsız yaşamın çok farklı katmanları var. Bazı modellerde insanlar sadece engeller değil bir takım farklı sıkıntılar da yaşayabiliyor. Mesela birden fazla engeli olan insanlar var. Bu tür insanlara bağımsız yaşam için uygun bir ortam yaratmak lazım. Tabii ki bir miktar destek sunmakla beraber bu insanların da kendi kararlarını alabilmelerine imkan tanınmalı. Zaten bizim de güçlendirmek, güç katmaktan kast ettiğim de bu. İnsanlara kendi kararlarını verebilmeleri için destek olmalıyız.

İpeknur Cem Taha: Charlotte sen bir şey eklemek ister misin?

Charlotte McClain-Nhlapo: Ben bir örnek ile başlamak istiyorum. Pakistan’da 2004 yılında yaşanan büyük depremin hemen ardından Dünya Bankası devreye girdi ve bağımsız yaşam kavramını ortaya attı. Çünkü depremin bir sonucu olarak maalesef pek çok insan engelli hale geldi. Bu insanlar için kendi ayaklarının üzerinde durabilmek, bağımsız yaşayabilmek çok önemli hale geldi. Ancak bu daha çok toplum bazlı bir rehabilitasyon çerçevesinde ele alındı. Böylece, güçlendirme olgusu ve bireyin hayatının kontrolünü elinde bulundurması konuları tekrar önemli hale geldi. Bazı durumlarda toplumsal desteğe de ihtiyaç oldu. Bunun dengesini iyi kurmak lazım ve bence Pakistan’daki model güzel bir örnekti. Başka örnekler de bulunabilir.

İpeknur Cem Taha: Şimdi tüm bu konuları konuşurken zannediyorum bir de zaman kavramı devreye giriyor. Şimdi gerek devlet gerekse toplum, Birleşmiş Milletlerin yeni sözleşmesindeki bir takım değişiklikleri uygularsa yeni doğmuş engelli bir bebek 3 ya da 5 yaşında bir takım değişikliklerden faydalanıyor ve bir önceki nesilden daha değişik bir yolda yürüyor olacak mı?

Charlotte McClain-Nhlapo: Bu güzel bir soru ama zor da bir soru. Birleşmiş Milletler’in yeni sözleşmesi bu sorunuza aslında bir miktar cevap veriyor. Çünkü sözleşme aşamalı, kademeli uygulamadan bahsediyor. Şöyle ki, bir ülke sözleşmeyi imzaladıktan sonra kademeli olarak uygulama planını ortaya koymalı.

Yani bir günde tüm çocukları okula kazandıramayız. Tabii ki bunu hepimiz isteriz ama gerçekçi olmalıyız. Devletlerin, hükümetlerin bu konuda bir planı olmalı. Plan da yetmez bütçe ayırmalısınız. Tabii ki güzel bir plan yapmak çok iyi ama o planı uygulayacak bütçeyi de taahhüt etmelisiniz.

Faaliyetten daha iyisi bir takvim oluşturmaktır. Diyelim ki, “önümüzdeki 5 yılda biz katılımcı eğitim için şunları şunları yapmayı planlıyoruz” diyebilmeliyiz. İşte böyle bir takvim çerçevesinde sözleşme kademeli uygulamayı ön görüyor.

Aubrey Webson: Ben de şunu söylemek istiyorum. Bu tamamen doğduğunuz yer ile ilgili. Sadece bir ülke içerisinde ya da ülkenin farklı yerlerinde doğmuş olanlar için de durum farklı. Doğduğunuz yere göre maruz kaldığınız sıkıntılar ya da ailenizin yapısı değişebiliyor.

Bence bugün önümüzde artık engelliler dünyada daha çok görünür hale geldi ve teknoloji de gelişti. Biz bu süreci artık eskisinden daha iyi anlıyoruz. Bugün engelli doğan çocuklarına aileler daha iyi şeyler yapak istiyorlarsa ellerinde 20 yıl önce doğan çocuklara göre çok daha fazla fırsat ve imkân var. Belli bir takvime bağlamaktan bahsettik ki, bence toplum kendi toplumsal değişim takvimini kendi koymalı.

Charlotte'un da söylediği gibi katılımcı toplum ile ilgili devletin böyle bir plan ortaya koyması lazım. Toplumdaki dönüşüm ile ilgili bir program belirlenmeli. Tabi ki bir ülkeyi bir gecede aniden dönüştüremezsiniz. Bu imkânsız. Ama bir ülkede bir şehri bir kasabayı bir bölgeyi seçebilirsiniz. Oraya tüm gücünüzü odaklayabilirsiniz. Ve orada fırsatları, imkânları arttırabilirsiniz. Ben bunu şöyle ifade edeyim. Aslında bahsettiklerimiz diğer tüm dönüşüm projelerinden farklı değil. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1960 ve 1950'lerde bir dönüşüm yaşandı. İnsanlar ülkenin bir tarafından diğer tarafına göç etti. Neden? Çünkü yaşam diğer tarafta daha rahattı. Ve insanlar özellikle ırk ayrımcılığı döneminde farklı bölgelere göç ettiklerinde daha iyi imkânlarla karşılaştılar. Çocukları için daha iyi eğitim fırsatları oldu. Mesela bir ülkede bir şehri, **bir bölgeyi engelliler için daha uygun bir yer haline getirirseniz**, o bölgeyi iyileştirirseniz, belki **ülkenin diğer bölgeleri de bunu örnek alır**.

Yani ister kuzeyde, ister doğuda, ister batıda olsun, bu ülkenin kendi içerisinde bir süreci canlandırır ki Amerika Birleşik Devletleri'nde bu yaşanıyor. Mesela devlet okulları daha erişilebilir durumda ve engelli çocuklara çok daha fazla destek sunuyor. Özellikle engelli çocukları olan aileler devlet okullarının olduğu semtlere taşınıyor. Bu şekilde ülkenin diğer bölgeleri de bu durumdan örnek alıp, kendilerine hedefler koymaya başlayabilirler.

İpeknur Cem Taha: Son bir soru sormak istiyorum size, biliyorsunuz Stevie Wonder geçen hafta Birleşmiş Milletler'in Barış ve Engelliler Hakları Savunucusu ve İyi Niyet Elçisi seçildi. Ulusal ve uluslararası arenada rol modeli kavramı ne kadar faydalı olur? Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Charlotte McClain-Nhlapo: Ben uluslararası açıdan bu konuya bakıyorum. Bu karar alındığında ben Birleşmiş Milletler'de değildim. Açıkçası ilk kez televizyon kanallarında Sözleşmenin bu kadar geniş bir şekilde ele alındığını gördüm.

Geçtiğimiz 8 yıl içinde bu kadar büyük bir çaba sarf etmemize rağmen bir duyuruyu bu kadar etkin bir şekilde yapamamıştık. Stevie Wonder'ın bu noktada çok tanınan ve sevilen bir isim olması bir ünlünün bu konuda sorumluluğu üstlenmiş olması bizim için çok büyük bir şans oldu. Kendisi de engelli bir insan biliyorsunuz, bütün bu parçaların bir araya getirilmesi açısından çok önemli bir nokta olduğunu düşünüyorum. Bence açıkçası Stevie Wonder'ın iyi niyet elçisi de seçilmiş olması çok önemli.

Aubrey Webson: Bence açıkçası Stevie Wonder'ın iyi niyet elçisi olması bizim için mükemmel bir fırsat yaratacaktır, özellikle dünyadaki her ülkenin her hükümetin dikkatini bu konuya yönlendirmek açısından bizim için çok önemli bir araç olacaktır diye düşünüyorum. Biz

her şeyden önce yerel seviyede bu konuyu ele alarak buradan çıkmak zorundayız, her ülkede bu kuralların bu toplumun parçası olamayacak engelliler mutlaka bulunmaktadır ki bu kişiler ya gerekli eğitimi alamamıştır, ya da eğitimini aldıktan sonra bir iş bulamamıştır. Özellikle kendisinin de engelli olan bir ünlünün böyle bir iyi niyet elçiliği görevini üstlenmesi bizim için çok önemli bir fırsattır. Biliyorsunuz Stevie Wonder kendisi engelli bir insan olup çok önemli başarılar elde etmiş ve uluslararası anlamda büyük bir üne sahip olmuş bir müzisyendir. Ama kendisi eğer buraya gelirse, yalnız başına değil, bu toplumdaki engellilerle, özellikle başkalarına örnek olabilecek tanınmış engellilerle birlikte çalışmasının önemi büyüktür.

SORU-CEVAP

İpeknur Cem Taha: Değerli yorumlarınız için çok teşekkür ediyoruz. Şimdi eğer müsaade ederseniz, değerli dinleyicilerimize soru sormaları için mikrofon uzatacağız.

Soru: Biliyorsunuz özellikle engelli çocuklar tacize uğruyorlar ve şiddete maruz kalıyorlar. Bu sorun daha çok az gelişmiş ülkelerde mi yaşanıyor?

Charlotte McClain-Nhlapo: Biz yaptığımız araştırmalarda şunu gördük. Aslında bütün dünya çevresinde çocukların şiddete maruz kaldığı ve taciz edildiği doğru olan, halen geçerli olan bir durumdur. Sadece gelişmekte olan ülkelerde değil bütün dünya ülkelerinde bunlar yaşanmaktadır. Ancak, özellikle engelli çocuklar daha fazla şiddete maruz kalmakta, daha çok taciz görmektedirler. Peki neden? Bunun nedenine bakmak istiyorum.

Bizim elde ettiğimiz raporlardan şunu gördük ki, engelli çocukların çok fazla iletişimde bulunduğu insan bulunmakta. Örneğin engelli çocuklar eğer bir eğitim alıyorsa, genellikle özel okullara gidiyorlar. Bu çocuğu özel okula gönderebilmek için sizin kendi aileniz dışında bir şoför olacak, orada onunla birebir ilgilenecek bir öğretmen olacak, o sınıfta başka öğrenciler olacak, bu kişilerle daha fazla iletişim halinde olduğu için şiddete maruz kalmasına neden olabilecek insan sayısı artmakta. Bunun yanı sıra çocuklar şiddete maruz kaldıkları zaman veya tacize uğradıkları zaman kendi başına gelenleri anlattıklarında insanların genellikle buna inanmakta zorluk çekmeleri, şiddetin raporlanması sürecini de çok zorlaştırıyor. İnsanlar genellikle kimsenin engelli çocuklara şiddet ve taciz uygulayacak kadar acımasız olamayacağına inanıyorlar.

O yüzden tekrar söylüyorum, ne yazık ki insanlar böyle şeyler yapıyorlar ve biz bu durumu hazırlanan birçok raporda görüyoruz. Ancak engelli çocukların bunu rapor etme istatistikleri çok çok daha düşük oluyor. Çocuklarla çalışırken genel anlamda özellikle engelli çocukların bu grup içerisinde çok daha önemli, tacize ve şiddete çok daha açık bir grup olduğunu göz önünde bulundurarak hareket etmemiz gerekiyor.

Aubrey Webson: Biz benzer bir çalışmayı Karayipler’de engelli kadınlarla ilgili olarak 80’li yılların sonu 90’lı yılların başlarında yapmıştık. Rapor, engelli kadınların benzer nedenlerden dolayı genel toplum içinde çok daha fazla tacize ve şiddete maruz kaldıklarını gösterdi. Özellikle down sendromu yaşayan kadınların büyük ölçüde şiddetle karşılaştıklarını gördük. Bu da bu kadınların bakıcıları tarafından gerçekleştirilen şiddet olaylarıydı. Bunlar da maalesef Charlotte’ın bahsettiği benzer durumlar.

Soru: Türkiye'nin ilk engelliler televizyon programının, "Yaşadıkça" programının Sunucusuyum. Ayı zamanda dünyanın ilk engelliler insan kaynakları kariyer portalının da kurucusuyum. Şimdi burada erişilebilir toplumdaki bahsettik ve çevre modellerini gündeme getirdik. Aslında bunu düzenlememize rağmen, engellilerin katılımı konusunda ciddi bir sıkıntı var. Yani hayatın bütün zorluklarıyla mücadele eden ve küsen bir kitle var ve bu kitlenin katılımı için konuşmacılarımızın neler önereceklerini merak ediyorum. İstihdam, engellilerin toplumsallaşmasında vazgeçilmez bir unsur. Teşvikler, cezalar ve uygulamalar var. Dünyada istihdamda başarılı olmayı sağlamış yöntemler neler? İşverenleri bu konuda daha ciddi bir yaklaşım sergilemeleri için neler yapılabilir?

İpeknur Cem Taha: Charlotte seninle başlayabilir miyiz lütfen?

Charlotte McClain-Nhlapo: Evet ben Türkiye'deki tam sorun nedir ve programınızın içeriğini çok net olarak bilmiyorum. Fakat bu konuda yorum yapmadan önce konuyu biraz daha anlamamda yarar var diye düşünüyorum.

Aubrey Webson: Ben de Charlotte'a katılıyorum. Ben tam olarak programın ne olduğunu ve nasıl bir sorun olduğunu bilmiyorum ama sizin iletmiş olduğunuz soru ile ilgili birkaç kısa yorumda bulunmak isterim. Bu programın Sunucusu bu konuda bazı sorunlar olduğunu söyledi. Her şeyden önce yaklaşımların değişmesi gerekiyor. Siz bir değişim sürecine girecekseniz bütün olarak bir değişim sürecine girmeniz gerekir. Yani engelliler ve biz olarak bir ayrım yapmamamız gerekir.

Soru: Açıklamalar için çok teşekkür ediyorum. Merak ettiğim bir konu var. Engellilerin doğuştan ya da sonradan olma gibi bir sınıflandırması var mı? Bu gruplara yönelik programlarda farklılıklar var mı?

Charlotte McClain-Nhlapo: Teşekkür ederiz gerçekten çok güzel bir soru sordunuz.

Hayır. Bu sözleşmede böyle bir ayrım yapılmıyor. Kişinin engelli hale gelmesinin zamanı veya doğuştan olup olmaması bir ayrım yaratmıyor. Biz engelli olan kişilerin engelini tanıyoruz ve bu engelin çeşitli seviyeleri olabilir bunları belirtiyoruz. Örneğin Sözleşmede, çocukluk dönemindeki engelliler, engelli kadınlar, eğitim ve sağlık konularıyla ilgili birçok madde yer almaktadır. Mesela 19. Madde engellilerin rehabilitasyonu ve ikametleri konularına odaklanıyor ve engelli kişilerin yaşamları boyunca karşılaşılabilecekleri çeşitli kademelerdeki sorunları inceliyor. Ancak, bireylerin hayatlarının hangi döneminde engelli olduğuna bakmıyor.

Soru: Efendim ismim Fazıl Cengiz, bir eğitimci olarak özellikle 1850 öğrencisi bulunan bir okulun idarecisiyim, normal öğrencilerle birlikte engelli öğrencilerimiz kaynaştırmaya tabi olarak, aynı okul içerisinde eğitim görüyorlar. Bunu uygun buluyor musunuz?

Charlotte McClain-Nhlapo: Bence harika bir uygulama.

Aubrey Webson: Bence gerçekten çok istenen bir durum yakalamışsınız. Ben buna yüzde 100 katılıyorum. Çok iyi bir uygulama olduğunu düşünüyorum. Okulunuzda gerçekten çok ideal, çok uygun bir ortam yarattığınızı söyleyebilirim.

Soru: Engellilikten bahsedildi. Engelli tanımını irdelediğiniz zaman, engellinin aslında bireyin kendisinden değil de, toplumun yarattığı engellerden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Yani burada bir engellenmişlik durumu da söz konusu aslında. Şimdi bu da sistemin yarattığı bir engel gibi görünüyor. Rekabetçi bir toplumsal sistem, yarışmacı bir toplumsal sistem, yanındaki bireyi geçmeyi öngören bir eğitim ve yaşam sistemi, egoist, kolektivizmin olmadığı bir sistemde engellinin bireysel gelişimini, toplumsal katılımını, Dünya Bankası nasıl öngörüyor? Yani siyasal olarak düşünersek bu kapitalist sistemde Dünya Bankası kolektivizmi nasıl görüyor?

İpeknur Cem Taha: Aubrey, sen başlamak ister misin?

Aubrey Webson: Tabii, ama belki de önce Dünya Bankası'na sözü vermek lazım.

İpeknur Cem Taha: Tamam, o halde önce Dünya Bankası'na sözü bırakalım. Onlara yöneltilen bir soru.

Charlotte McClain-Nhlapo: Bence burada kolektif hareket etmek gerekli ve Bankamız da bunu kabul etmektedir. Biz işte bu sebeple de ortaklıkların kurulması üzerine yoğunlaşmış durumdayız.

Bu açıdan bakıldığında Dünya Bankası'nın kalkınma programı çerçevesinde engellilerin de bir yere sahip olması kolektif bir hareketin gerekliliğini doğuruyor. Esasında birçok sivil toplum kuruluşu katılımcı kalkınma konusu üzerinde kolektif bir çalışma yürütmektedir. Sivil toplum ile birlikte hareket etmenin gerekliliğini doğuruyor.

Örneğin, biz Tanzanya'da yoksulluğun azaltılması konusunda kalkınma programları hazırlarken tabii ki bir danışma süreci başlatıyoruz. Ve bu süreçlerin içine engelli kişileri de dâhil ediyoruz. Şunu tekrar söylemek istiyorum ki kolektif yaklaşım gerekli ve temel bir harekettir. Eğer kolektif yaklaşımın gerekli olduğunu düşünüyorsak engellerin kaldırılmasını tek başına Dünya Bankası'nın, Birleşmiş Milletlerin, hükümetlerin ya da sivil toplumun rolü olarak görmemeliyiz. Herkesin bunun bir parçası olması gerekir.

Aubrey Webson: Evet, kolektif hareket konusunda şunu söyleyebiliriz. Sivil toplum kuruluşları bir araya gelerek kolektif hareket etmeli ki toplumsal değişim sağlanabilsin. Sivil toplumlarda engelli insanlar arasında bir ağ kurulması gerekli ve tabii ki bu ağın da sivil toplum kuruluşları ile çalışması önemli. Hükümetler olsun yerel yönetimler olsun bütün birimler bu sözleşmenin maddelerine uygun hareket edecek şekilde kolektif bir program çerçevesinde bir değişim ile yüzleşmelidir.

Buradaki dinamikler özellikle Birleşmiş Milletler'in sözleşmesinde olduğu gibi 1980'lerdeki 1990'lardaki sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Şu anda ve gelecekte bu sözleşme ve engelliler çerçevesinde bir endüstri oluştuğunu göreceğimizi düşünüyorum.

İşte bu kritik bir noktadır. Çünkü bu tip bir hareket kendini ne yazık ki farklı şekillerde kullanıma açmış olabilir. Bu endüstrinin engelli kişilerin ve sivil toplumun çevresinde oluşturulup oluşturulmayacağı çok önemlidir. Ve bu endüstrinin sadece kişilere bireysel bir fayda sağlamaktansa, toplumsal değişim için kolektif hareketin yolunu açması çok önemlidir. Özellikle de toplumsal gelişimdeki kolektif hareket bizim için son derece önemli olduğu için sivil toplum kuruluşları hükümetler ve devletlerle çok daha yakın ilişki içinde çalışmalıdır diye düşünüyorum.

Soru: İsmim Gökhan Merih Şener. 2000 senesinden beri geleceğin liderlerini yetiştirmeye çalışıyoruz. 2006 senesinden beri de görme engelli liderler yetiştirmeyi sürdürüyoruz. Bildiğimiz gibi Atatürk'ün manevi kızı Sabiha Gökçen dünyanın ilk kadın pilotuydu. Yaptığı şey aslında Güler Hanım'ın açılış konuşmasında söylediği gibi rol model olmaktı. İlk kez Türk kadın pilot olarak kadınların da pilot olabileceğini kanıtladı. Biz de görme engelliler ile ilgili çalışmalarımızda bu şekilde rol modeller gerçekleştirmeye gayret ediyoruz. Sizce görme engelliler arasından dünyamızda örnek olabilecek liderler çıkması için neler yapıldı? Yani önümüzdeki engeller nelerdir bunlar için?

Aubrey Webson: Bir dünya liderinden bahsediyoruz. Stevie Wonder'dan bahsettik az önce. Kendisine verilmiş olan büyük bir sorumluluk var. İyi niyet elçiliği görevi var. Bu da kendisini bir dünya lideri haline getirmiyor mu? Bu çok önemli bir görev çok önemli bir sorumluluktur.

Ben tek bir kişinin dünya lideri olarak belirlenmesinin çok da kolay olacağını düşünmüyorum. Çünkü biliyorsunuz liderler özellikle gerekli durumların ortaya çıkmasıyla kendilerini gösterirler, liderlik konumunu elde ederler. Özellikle politika, bilim gibi konularda durum bunu gerektirir. Burada bizim için önemli olan nokta sizin ne yaptığınızdır. Bakın özellikle görme engelli genç kişilerle çalıştığımızı söylediniz bu gerçekten çok olumlu bir çalışma. Çok olumlu bir adım. Her şeyden önce onların kendilerini rahat hissetmeleri daha sonra da toplum içinde rahat hissetmeleri bizim için önemli. İşte adım adım ilerleme gerçekleşecek ve bu kişilerin en iyi sonuçlara ulaşması ancak bu basamakları geçerek gerçekleşecek. Özellikle Türkiye'de böyle bir çalışmanın yapıyor olması gerçekten sevindirici bir durum.

Soru: Uluslararası Ankara Müzik Festivalini gerçekleştiren Sevda Cenap And Müzik Vakfı'ndan katılıyorum. Daha çok bir deneyimi aktararak sorumu yöneltmek istiyorum. Bizler, 2002 yılından itibaren Ankara'da yerleşik profesyonel bir dans topluluğu oluşturduk. Adına da "Devinimler-Yaşama Sevinci Engelliler ve Engelsizler Dans Topluluğu" dedik. Son 4 yıldır da bunu festival programımıza aldık. Bu deneyimle birlikte engellilerin de sanatı kullanarak konuştuğumuz erişilebilirlik, katılımcı toplum yaratmada, eğer imkan verilirse neler yapılabileceğini gördük. Bu yönde sanatın bütün kollarında, sanatı kullanarak engellilere ulaşabilmenin önemi nedir? Diğer fikirleriniz nelerdir?

Charlotte McClain-Nhlapo: Ben sadece kısa bir yorum yapacağım. Gerçekten muhteşem bir proje gerçekleştirmişsiniz. Engelli kişilerin gerçekten aynı şeyleri sevdiğini aynı şeylerden zevk aldığını ve sanattan zevk aldığını çok iyi bir şekilde göstermişsiniz.

Aynı zamanda sanatın yanı sıra sporun da bu konuda önemli bir araç olduğunu düşünüyorum. Çünkü spor da engelli ve engelli olmayan insanları bir araya getirerek toplumsal bir faaliyet yaratmakta. Pakistan'da görme engellilerden oluşan bir kriket takımı olduğunu gördüm. Bu gerçekten görme engelliler için de ulusal bir hobi haline gelmiş. İşte bu tip çalışmalar olduğunu görmek bizi sevindiriyor, ümitlendiriyor. Müzik, spor, akademik faaliyetler ve sanat faaliyetleri gibi birçok çalışma alanı var aslında engellilerin de dahil olabilecekleri. Bunlar aslında katılımcı toplumu yaratan temel taşlarıdır.

Aubrey Webson: Benim hayalimdeki katılımcı toplum, bu tür güzel örneklerin istisnai çalışmalar olarak karşılanmayacağı bir toplumdur. Tabii ki bu tip faaliyetler katılımcı toplum oluşturmamıza yardım edecek adımları atmamızı sağlayacak imkânlar oluşturmakta. Sizin oluşturmuş olduğunuz sanat grubu ya da müzik grubu buna çok iyi bir örnek ve engellilerin sanat faaliyetlerine katılımlarının doğallaştırılması için bir adım.

Dün okuduğum bir makalede ilk görme engelli bir film yönetmeninin bir film çekeceğini, bu filmin yapımında rol alacağını öğrendim. Ve de başrol oyuncusu olarak oynayacağını gördüm. Bu gerçekten çok önemli bir adım. Bu kişi, görme engelli birisini oynayacak filmde. Yani görme engelli olmayan birisi görme engelli rolünü oynamayacak. Gerçekten güzel bir adım atılmış.

Sorular:

- a. Birleşmiş Milletler sözleşmesini imzalayan ülkeler için bir sonraki adım ne olacak? Ve bu sözleşmenin kontrolü nasıl gerçekleşecek? Burada da sivil toplum kuruluşlarına ne gibi bir iş düşüyor bunu öğrenmek istiyorum.
- b. Ben bir eğitim politikası analisti olarak çalışıyorum Açık Toplum Enstitüsü ve UNESCO'nun Orta Asya'da yapmış olduğu bir çalışmada ekonomik ve sosyal anlamda dezavantajlara sahip olan kişilerin engelli grubuna dahil edildiklerini gördüm. Burada sadece engelli olan insanlar değil fakirlik çeken insanlar da çalışmaya dâhil edildi. Burada belki de engellilik konusunu çok daha geniş bir spektrumda inceleyebilir miyiz? Engelliliğin de bu konuda bir sebep olup olmadığını değerlendirebilir miyiz? Teşekkür ediyorum.
- c. 1999 depreminden sonra Kocaeli'de Dünya Bankası ve Avrupa ülkeleri tarafından rehabilitasyonla ilgili programlar yapıldı. Biz de bu arada bir üretim merkezi kurmak için yola çıktık. 230 kişinin çalıştığı bir üretim merkezi kurduk. Tekstilden mantar üreticiliğine kadar birçok şey var. 230 kişinin istihdam edilmesi için Türkiye'deki şartlarda 7000 kişinin çalıştığı bir iş ortamı lazım. Bunu biz 1.300.000 Euro Avrupa Birliği fonlarından kredi alarak ve devletten de özellikle eğitim fonu alarak gerçekleştirdik ama esas sorun işletme sermayesi yoktu. Çünkü burada ürettiğiniz malla piyasada rekabet etmek zorundasınız. Bu rekabet için belirli bir süreye ihtiyacımız var. Bunun için iki tane Bakanla konuştuk fakat netice alamadık. Buraya destek veren firmaların üzerinden, zorunlu istihdam yükümlülüğünü kaldırmak, ikincisi de bu işletme sermayesi için işsizlik fonundan destek alınması. Maalesef ben iki tane bakanla görüştim ama bunu halledemedim. Dünya Bankası'nın bu programı içinde eğitim için destek var, bina yapımı için destek var. Maalesef işletme sermayesi için bir destek Türkiye'de yok. Avrupa Birliği'nde yok. Dünya Bankası'nda böyle bir imkan olabilir mi?

İpeknur Cem Taha: İlk sorumuz Birleşmiş Milletler anlaşmasının nasıl izleneceği ve kontrol edileceği ile ilgiliydi.

Charlotte McClain-Nhlapo: Her şeyden önce Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin izlenmesi tabii ki çok önemli. Burada iki türlü izleme olabilir. Bir tanesi ulusal boyutta izleme. Bu boyut çok önemli çünkü İstanbul'da, yer seviyede biliyorsunuz bu değişiklikler gerçekleşecek. Ve bu genel bir değişim olacak. Anlaşma ne tip bir izleme mekanizmasının ulusal anlamda uygulanacağını net bir biçimde belirliyor. Bunun yanında uluslararası bir izleme de olacak. Bunun için bir komite oluşturuldu. Bu komitede özellikle engellilerin hakları ile ilgili konularda uzman kişiler yer alıyor ve ülkelerin Sözleşmeyi onayladıktan sonraki süreçleri yine bu komite tarafından takip edilecek.

Türkiye de bu sözleşmeyi onayladı ve iki sene içerisinde komiteye bir rapor sunmaları gerekecek. Bu raporun içeriği, sözleşme maddelerini nasıl uyguladıkları ve ne tip bir ilerleme kaydettikleri olacak. Sivil toplum kuruluşlarından da rapor kabul edilecek. STK'ların hazırladıkları raporlar farklı bakış açıları içeren alternatif raporlar olacak. Komite, bu raporları değerlendirecek ve daha da önemlisi kendi görüş ve önerilerini belirten bir sonuç bildirgesi sunacaktır. Sonuç bildirgesi bir sonraki adımı oluşturacağı için ayrı bir öneme sahip olacak. Bundan sonra ülkeler her 5 yılda bir gösterdikleri ilerlemeyi belirten bir rapor sunmakla yükümlü olacaklar.

Sonuçta tabii ki bir toplumda her şeyin ulaşılabilir erişilebilir olması bir günde gerçekleşmeyecek. Bunu kabul ederek ve bunun bir süreç olduğunu bilerek yola çıkmalıyız. En azından Sözleşme ile ülkeler planlama yapacaklarını taahhüt etmiş bulunuyorlar.

İpeknur Cem Taha: İkinci sorumuz engellilerin ekonomik ve sosyal açıdan ele alınması ile ilgiliydi. Bir kategoriye koymak gerekirse engelli olmak bu anlamda bir katkı sağlıyor mu?

Aubrey Webson: Soruyu ya da Açık Toplum'un tanımını tam olarak anladığımı söyleyemeyeceğim. Ben tam olarak toplumun genelindeki engelliliğin bunu da içine aldığını düşünmüyorum ama bence biz bunu katılımcı eğitim başlığı altında düşünebiliriz.

Ben Açık Toplum Enstitüsü ile ilgili bu yorumu tam olarak algıladığımı söyleyemeyeceğim ama biz katılımcı eğitimden bahsederken aslında sürekli bir dönüşümden bahsediyoruz. Ve engelli insanların diğer insanlarla beraber eğitim görmelerini istiyoruz. Katılımcı eğitimde tüm toplumun tüm bireyleri ile birlikte katılmasını istiyoruz. Sadece eğitimi okulla sınırlamıyoruz, toplumun tamamının buna katılmasını istiyoruz. Bunun uygulanması sadece engelli çocukların yararına olmaz. Bu toplumun kalkınması ve toplumsal değişime katkıda bulunulması açısından tüm toplumu ilgilendiren bir meseledir. Gördüğümüz örneklerde engellilerin gelişimi ile beraber genel eğitim hizmetlerinin de geliştirildiğini ve iyileştirildiğini görüyoruz. Bu uygulama çok yararlı olmuştur. Açık Toplum Enstitüsü ile ilgili yorum yapmaktan şu an kaçınıyorum ama tabii bu konuları ayrıca konuşmak isterim.

İpeknur Cem Taha: Charlotte, siz de Dünya Bankası ve diğer uluslararası örgütlerin beyefendinin bahsettiği projelere ne şekilde destek olabileceğinden bahseder misiniz?

Charlotte McClain-Nhlapo: Ben de sizin sıkıntınızı çok iyi anlıyorum. İşletme sermayesi konusunda destek bulamayışınız tabii ki çok kötü olmuş ama Dünya Bankası biliyorsunuz devletlerle, hükümetlerle çalışır. Kötü haber vermekten hoşlanmıyorum ancak Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti talep etmediği müddetçe biz size direkt bir destekte bulunamayız.

Aubrey Webson: Bu tabii projeye de bağlı. Aslında birçok sivil toplum kuruluşunda ben aynı hayal kırıklığının yaşandığını düşünüyorum. Bazen sivil toplum kuruluşlarında proje geliştiriliyor, proje planı için destek alıyorsunuz ama faaliyet giderlerine ya da işletme sermayesine gelince hiçbir yerden destek almamıyor. Bilmiyorum siz bir sivil toplum kuruluşu musunuz ama belki de diğer sivil toplum kuruluşlarına ve vakıflara sormalısınız, onlar nasıl yapıyorlar diye. Zaten vakıfların toplumsal dönüşüm ve katılımcı toplumlar oluşturulmasındaki rolleri çok önemlidir. Sivil toplum kuruluşlarının Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde izlenmesi çok önemli ki Charlotte birinci sorunun cevabını verirken söylemişti bunu. Vakıfların desteği ile sivil toplum kuruluşları da kendi üzerlerine düşen izleme görevlerini yürütebilirler. Vakıf ve STK kavramlarının geliştirilmesi üzerinde Türkiye’de çalışmalar yapılabilir.

İpeknur Cem Taha: Efendim çok güzel bir tartışma olduğunun farkındayım. Ama Sabancı Vakfı’nın erişilebilir toplum yaratmayla ilgili 2009 seminerinin sonuna geldik. Katılımcılarımıza ve konuşmacılarımıza çok teşekkür ediyoruz.